

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

1951

LETNIK VII. – LI.

2–3

Revije, katere zamenjujemo za Planinski Vestnik

VII. Združene države:

- a) Trail and Timberline, Organ of the Colorado Club
b) Sierra Club Bulletin, Organ of the California Club
c) Mazama, Organ of the Mountain Club Oregon
d) The Living Wilderness, Organ of the Wilderness Society

VSEBINA: France Zupan: **TEDEN DNI V GESÄUSE** / Tone Svetina: **NESREČA V SEVERNI STENI TRIGLAVA** / Franc Konobelj-Slovenko: **Z GORENJSKIMI KURIRJI Z BLEGAŠA NA KOROŠKO** / Uroš Župančič: **PLANINSKE NESREČE V LETU 1950** / Iz poročil na občnih zborih planinskih društev / dr. A. Melik: **Planine v Julijskih Alpah** (ocena) / Razgled po svetu

Planinski Vestnik je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga imenovana zveza, urejuje pa uredniški odbor / Revija izhaja 12 krat na leto, po potrebi v snopičih po dve številki skupaj / Članki se pošiljajo na naslov: Tine Orel, Celje, I. gimnazija / Uprava: Fizikultura založba Slovenije, Ljubljana, Likovzarjeva ulica, pošt. predal 58, tel. 33-85 / Tu se urejujejo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, računi, razvid naslovov / Tiska Celjska tiskarna v Celju / Letna naročnina znaša 150 din in se lahko plača tudi v dveh obrokih po 80 din / Tek. rač. revije pri Narodni banki 602-90331-0 / Spremembo naslova naj naročniki javijo na Upravo Planinskega Vestnika / Pri spremembi naslova javljajte prejšnji in novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami, da ne bo pomot.

**ČE BIŠČITE
GOSTINSKA
PODJETJA
GLAVNEGA
MESTA
LJUBLJANE**

Restavracije:

Rio, Šelenburgova ulica z barom
Slavija, Gosposvetska cesta
Daj dam, Cankarjeva ulica
Činkola, Poljanska cesta

Kavarne:

Emona, Cankarjeva ulica
Evropa, Gosposvetska cesta
Nebotičnik, Gajeva 1 z barom
Tabor, Škofja ulica

Slaščičarna:

Volga, Cankarjeva ulica

Gostilne:

Figovec, Tyrševa cesta
Savica, Celovška cesta
Sokol, Pred skofijo
Belokranjc, Florjanska ulica
Rožnik, Pot na Rožnik
Podrožnik, Pot na Rožnik
Ruski car, Mala vas 16, Jezica

Hotel:

Soča, Sv. Petra cesta

Prenočišča:

Pri starem Tišlerju (za prehodne goste)
Pri Belokranjcu, Florjanska ulica

Restavracije:

za usl. na potovanju: Tavčarjeva ulica 4
Stari Tišler, Kolodvorska ulica

France Zupan:

TEDEN DNI V GESAUSE

Za letošnje poletje je Planinska zveza Slovenije pripravila štiričlansko ekipo plezalcev za Dolomite. Med temi štirimi sem bil tudi jaz in že sem se videl v pravljici deželi Dolomitov. Sosedje Lahi pa nam niso dali potnih vizumov in tako so našo skupinico »Dolomiti 1950« priključili drugi izmeni naših plezalcev pod vodstvom prof. Lipovška, ki je bila namenjena v avstrijsko pogorje Gesäuse.

Preko Gradca smo 3. septembra z brzovlakom prispeli v malo letoviško vas Gstatteboden v dolini reke Enns, naše izhodišče za Haindlkarhütte. Velik hotel, lepo postajno poslopje s skladovnicami lesa in par hišic v značilnem štajerskem slogu je bilo vse, kar sem videl v deževnem nedeljskem popoldnevu. Megle so se vlačile nad gozdnatimi pobočji, ko smo obloženi koračili po stezi v krnico Haindlkar pod stenami Dachla, Hochtora in Festkogla, ki so se od časa do časa mokri in črni pojavili iz megla. Prvi vtis ni bil najlepši in v resnici se nas je slabo vreme vztrajno držalo ves teden z dvema dnevoma presledka, ko ni deževalo in so se stene vsaj za silo osušile.

Do Haindlkarhütte je slabo uro in pol hoda. Koča sama stoji pod velikanskim holvanom, ki jo ščiti pred plazovi. Zgrajena je iz tramov precej primitivno. Drugo leto jo nameravajo razširiti. V notranjštini ima veliko skupno spalnico s pogradi v dve nadstropji in štedilnikom, ki se je ta čas neznansko kadil. Vsako jutro navsezgodaj so se valili na zgornji pograd silni oblaki dima, tako da nismo mogli ne živeti ne umreti. Ko so prebivalci spodnjega pograda še sladko spali, smo morali mi že na pol zadušeni izpod toplih odej, dokler ni nekega jutra Dolfe Kramžar natiho zjutraj vstal in strokovnjaško ometel dimnik. Kadilo se ni več in v zahvalo mu je zgornji pograd zavpil trikratni hura.

Koča ima še en prostorček z lepo urejenimi pogradi, mizami in stoli. V splošnem je notranja oprema spominjala na »Vilo Pihanot« pri Žagani peči nad Bistrico v njenih najboljših letih. Pet minut nad Haindlkarhütte stoji na mali vzpetini službena koča gorske reševalne službe iz Admonta, ki je pa skrajno moderno zgrajena in opremljena s telefonom, daljnogledi, govorilno trobljo, raketnimi pištolami itd. S koče imajo pregled nad vsemi stenami v okolišju. Nas reševalce je posebno zanimala vzorno urejena reševalna sobica z najmodernejšo reševalno opremo, o kateri pri nas le govorimo. Povedali so mi, da imajo reševanje skoraj vsako nedeljo in to sem jim rad verjel, ko sem si spodaj v Johnsbachu ogledal pokopališče, kjer ležijo žrtve Gesäusa.

»Posebno živahno je pri nas o binkošti, ko pridejo Dunajčani,« mi je pripovedoval Karli Macher iz Gradca. »Takrat ne grem v Gesäuse, če mi plačajo.« Ko sem ga začuden prosil za pojasnilo, mi je pojasnil: »Dunajčani si domišljujejo, da so odlični alpinisti. Brez treninga pridejo iz vsemesta v stene in potem slišiš iz vseh smeri klice na pomoč. Iz Rosskuppenkante: Hilfe! Hilfe! Iz Dahla: Hilfe! Hilfe! Iz Hochtora: Hilfe! Hilfe! Potem pride še vremenski preobrat in katastrofa je tu. Letos za binkošti je bilo samo v Rosskuppenkante 13 navez, pa je padel prvi in vseh trinajst smo morali spraviti iz stene.«

Nekaj je gotovo res. In prav kmalu sem opazil, da vlada med Dunajčani in Gradčani ljubezen kot med psom in mačko. Oboji si lastijo Gesäuse za svojo domeno. Za Gradec in Dunaj je namreč Gesäuse najcenejše dostopen alpski teritorij. Dunajčani imajo do Gstatterbodna okoli 250 km, kar ob njihovih prometnih razmerah odgovarja razdalji Ljubljana—Planica.

Ker koča ni oskrbovana, so naši tovariši iz Gradca organizirali dve kuharici. Mlado Micko s kitami in navihanimi očmi in še neko drugo zelo prijazno damo iz Gradca, katere imena si pa nisem zapomnil. Ti dve sta skrbeli za naš telesni blagor in sta storili vse, kar je bilo v njunih močeh. Ker smo se zaradi dežja držali precej doma, sta prišla do izraza Perko s frulo in Mitja s kitaro, ki sta napolnjevala hladno prostorje Haindlkara z veselimi zvoki naših domačih pesmi. V presledkih, ko ni deževalo, sta sedela na skali nad kočo in muzicirala. Posebno je Avstrijcem ugajala tržiška pesem »Janez in Micka u Kranj grestâ po picka«, ob kateri je nato zbor prepeval cincadri, cincadra. Tako se je Perka, ki je bil idejni oče te pesmi, prijel ime Kospot Cincadri.

Nekaj besed o naših spremljevalcih, elitnih alpinistih, ki so nam bili dodeljeni za spremstvo: Že v Ljubljani sem mnogo slišal o famoznem ekstremistu Hansu Gsellmannu. Poleg njega so bili naši spremljevalci Hubert Asch, E. Flucher in Franz Schlachter, ki ni zamudil nobene prilike, da nam ne bi pripovedoval o svojih smučarskih in plezalskih velečinah.

Z najboljšim graškim alpinistom Bertlom Hauseggerjem žal nismo prišli v stike. Sicer pa je bilo že samo opazovanje Gsellmanna pri vežbah in velikih skalnih blokih v okolici koče dovolj interesantno za nas, saj to je plezalec, ki je plezal med drugimi severno steno Velike Zine v šestih urah v navezi. Radovedno smo mu sledili k njegovemu priljubljenemu bloku v koči, kjer je že prvi skupini pokazal nekaj svojih bravur. S skrajno »finočo« je Gsellmann preplezal ploščo v naklonini 70° z malenkostnimi oprijemi in redkimi stopi. Že vstop sam je zahteval preciznega ravnovesja.

Kako pleza Gsellmann? Pleza zelo mirno in počasi. Značilna zanj je svojstvena drža nog, ki je posledica dejstva, da mu manjkajo na desni nogi končki prstov — posledica zimske alpinistike. Stopal ne postavlja skoraj nikoli pravokotno na steno, ampak večinoma vzporedno. Zelo rad uporablja ročno oporo. S svojim odličnim avstrijskim profiliranim podplatom Marva stoji na vsaki najmanjši izboklinici v skali, pleza pa vsaj za moj okus nekoliko šablonsko, kar se mu v težjih situacijah ne obnese

zmeraj. Njegova priljubljena torišča so plati. Njegovo živo nasprotje je omenjeni Franz Schlachter, ki je po lastnih izjavah ponovil skrajno težavne smeri v Hochschwabu. Pleza na moč in ima to slabo navado, da se zaganja za oprimki, kar bi se mu pri nas v naši krušljivi skali zelo otepalo.

Kasneje sem imel priliko opazovati še Karla Preina, ključavničarja iz Leobna, ki spada med najboljše. Miren, močan, odličen tehnik v roko-
vanju z vrvjo in klini, zelo simpatičen mladenič, je prišel konec tedna v kočjo z namenom, da prepleza proslulo Todesverschneidung,* o kateri bom kasneje povedal kaj več. Plezarija je ocenjena za skrajno težavno, zgornja meja, in uživa velik sloves med Avstrijci. Za nas je bilo zanimivo opazovati zvečer resne priprave in molčeče konsternirane obraze obeh plezalcev. Mi sami smo bili namenjeni v Dachl, pa je obojim pre-
križal načrte dež, ki je začel ponoči bobnati po strehi s tako silo, da smo morali podstaviti lonce na naša ležišča. Skupaj smo nato igrali »Človek ne jezi se« in tako delili usodo plezalcev, ki nervozni čepijo v koči zaradi slabega vremena. S tem večjo energijo smo se vrgli na skalne bloke in preplezali tam nekaj previsov, ki so kljub naskokom združenih Avstrij-
cev ostali domena slovenskih alpinistov. To nas je malo presenetilo, saj smo po pripovedovanju naše prve skupine pričakovali v Gesäuseh ple-
zalne bogove, ki se na enem samem prstu nekaj stokrat vzdigujejo na klinu. Celó v časopisih** smo lahko čitali, da so se naši alpinisti sezna-
nili z uporabo stopnih zank, kot da bi jih pri nas dosedaj še ne bi bili uporabljali! Ustne izjave so mi dokazale, da pri nas še vedno živijo ljudje, ki vse tuje tako radi hvalijo in vneto pojejo slavo vsemu, kar vidijo na tujem.

V sredo smo končno po dveh dneh čakanja na lepo vreme odrinili iz kočje s ciljem Rosskuppenkante. Bilo nas je za štiri naveze. Zakaj vsi v raz? Saj v okolici je še več podobnih plezarij. Vzrok je ta, da je raz v deževnem vremenu še najbolj suh, vse drugod so pa črne lise v ste-
nah ovajale mokročo. Kakšne nevarnosti zaradi zapadnega kamenja se nam ni bilo treba bati, ker je od številnih partij vse, kar je nesolidnega že zdavnaj pod steno. Smeri ni težko najti. Klini in pa od rok umazani mastni prijemi ti kažejo pot. Ker smo bili brez opisa, smo se pri vstopu znašli na razpotju. Naenkrat smo namreč nad polico zagledali v navpič-
nih plateg galerijo klinov meter drug od drugega. Levstika je kar z magnetično silo potegnilo vanje in že je čepel v fantastični situaciji obe-
šen na klin sredi galerije.

Spodaj na polici smo živahno debatirali, če je tu prava smer. Vsaka naveza je zastopala svoje mnenje in ko je končno Vido na zaključku police našel kline pod Heinrisom, smo spoznali, da je Levstik zaplezal v varianto, in se je moral spustiti na polico. Razen tega malega zaplet-

* Prein je kasneje preplezal »Smrtno zajedo« v 9 urah.

** Prim. Slov. por. 9. VIII. 1950: »...Naši alpinisti so se od avstrijskih tudi mnogo naučili. Spoznali so se... z uporabo zank.« Stopne zanke so pri nas v uporabi najmanj 20 let. Pisec tistega članka v SP naj bi ne posploševal svojega neznanja.

ljaja je šlo vse v redu in po slabih štirih urah plezanja sva bila z Vidom kot prva naveza na vrhu Rosskuppe. Kmalu za nama jo je primahal izza roba Perko s Štefotom in se za zaključek malodane preobrnil čez skok na južno stran v Heschhütte. Sedeli smo tako v travi na vrhu in debatirali s simpatičnim Hansom, ki je prišel s svojo soplezalko in Blažejem z vrha Hochtor. Izmenjali smo svoje vtise. Plezarija nas je vse, ki smo navajeni krušljivca, prijetno presenetila. Skala je solidna, izpostavljenost čudovita ob takih oprimkih. Kočevar bi dejal volovskih.

Raz Rosskuppe je tako rekoč prva moderna plezalna smer v Gesäuseh, preplezana po Sikstu in Hintenbergerju. Ob novici, da je raz preplozan, se je leta 1925 vzdignilo neznansko občudovanje, posebno vravno prečenje plezalcem ni dalo pokoja. Ko pa sta Hein in Schreiner ob priliki četrte ponovitve preplezala direktno poč in s tem napravila prečenje za nepotrebno, ni bilo ne konca ne kraja začudenja nad odločilnim mestom. Heinris predstavlja še danes najtežji raztežaj v razu, je pa tako nabit s klini, da ne predstavlja nobenega problema. Zahteva sicer telesne moči, toda če imaš vrv, ki prenese vsaj 2 m padca, lahko počneš mirne duše, kar hočeš. V primeri z našimi smermi, kjer plezaš večkrat tvegano ob dvomljivih klinih in oprimkih in si vesel, ko imaš steno za seboj, je plezanje v Gesäuseh doživetje druge vrste. Tu uživaš v samem plezanju, ko se v izpostavljenih situacijah lahko izvešiš na solidnih oprijemih. Za moj okus so tu ugodna tla za čisto športno plezanje in je Gesäuse kot tako prej podobno velikemu plezalnemu vrtcu. Raz Rosskuppe šteje že preko sto ponovitev; svoječasno ocenjena s šesto stopnjo, je po najnovjši oceni četrte stopnje z nekaj razstežaji pete.

Primer je nanesel, da sem teden dni kasneje imel priliko spoznati v Lienških Dolomitih Heina osebno. Simpatičen starejši Dunajčan je nama z Levstikom rad pravil, kako je preplezal poč, zaradi katere je sedaj svetovno znan. Živel je dvanaest let v Južni Ameriki in tam prvenstveno osvojil vrsto vrhov nad 5500 metrov. »Pa za to nihče ne ve«, je končal z nasmehom — »večina me pozna le po oni poklini v Gesäuseh.«

Z vrha Rosskuppe smo skočili še tistih nekaj metrov na Dachl. Gladka in siva pada stena v globino, tako odurno strma in gladka se vidi od daleč, da komaj verjameš, da se pride tam skozi. Mnogo poizkusov je stena doživela še do leta 1931, ko se je končno Schintelmeisteru, Rösneru in Moldanu posrečilo izsiliti smer. Toda glavna zasluga pri tem prvenstvenem vzponu pač pripada Hugu Fickertu in Robertu Kerschbaumu, ki sta pri enem od mnogih poskusov priplezala 40 m pod polico, kjer je konec težav. Od tu sta bila v dramatičnih okoliščinah — odpali so jima po nesreči vsi klini in vponke — spravljena iz stene. Reševanje je trajalo več dni in je vzdignilo v javnosti mnogo hrupa in debat po časopisju. Njuna najvišja dosežena točka se imenuje Fickertova prižnica. Hrup, ki so ga zganjali okrog Dachla, je zasenčil vse ostalo. Vsak mlad dunajski plezalec, ki je hotel nekaj veljati, si je štel za dolžnost, poizkusiti se v steni. Začela se je borba za čast s tako vncmo, ki bi bila vredna česa večjega. Življenja, čas, kariere in prijateljstva so bila brez pomislekov vržena na tehtnico za samo upanje na zmago.

Težave se kopičijo v sredini stene po dve sto metrih. Klini nadomeščajo stope in oprijeme, nato preči smer po tako imenovanem Ringbandu na desno v grapo med Dachlom in Hochtorom. Problem direktnega izstopa je le teoretičen, saj se po preplezanju osrednjega dela vsakdo zanima za čim hitrejši izstop. V isti vrsti s Fleischbankom-jugovzhodna stena, zahodno steno Predigstuhla, severne stene Lalider in s severno steno Civette, smer Solleder Letenbauer, je Dachl ocenjen po Kasparku s peto stopnjo zgornje meje.

Če naj verjamemo Avstrijcu Herbstu, ki ga je Kočevar vodil skozi Čopov steber in je na vrhu izjavil, da pleza rajši trikrat Dachl kot enkrat Čopov steber, imamo tu zanimivo primerjavo, ki pa ni dosti vredna. Hans me je na to previdno vprašal, kako in kaj pri nas mislimo o času, ki ga rabiš za neko smer. Sam je preplezal Dachl v 4 urah, severno steno Velike Zine pa v šestih.

Ugotovila sva naslednje: Pri modernih smereh šeste stopnje igra čas veliko vlogo. Prvič moremo iz uporabljenega časa že približno ugotoviti težave v smeri, drugič lahko iz primerjave vsakdo oceni svojo osebno činitev. Do neke težavnostne stopnje so smeri končno dostopne vsem izvožbanim plezalcem, toda eden mora vmes počivati, druga težka mesta mukoma preštudirati, tretji spet zabiti veliko število klinov za varovanje itd., medtem ko izvožban in sposoben plezalec z minimalno potrebnimi klini v najkrajšem možnem času doume bistvo težkega mesta in zanj potrebno tehniko. Tako pleza enakomerno in hitro.

Pač preplezata steno dober in slab plezalec, toda prednost in premoč prvega pride do izraza ravno v času in pa stilu. O tem se debatirati za in proti ne da, to so tiste meter/sekunde, ki imajo svojo vrednost tudi pri plezanju. Italijanski alpinistični teoretik Rudattis je šel še naprej — iz časovne uporabe se da ugotoviti tudi stil pri plezanju. Ali so to na umeten način zvite noge in nevarne poze rok, kot jih opazujemo pri modnih smučarjih? Pod stilom razumemo pri plezanju čim bolj sigurno in estetsko napredovanje v steni z minimalno uporabo tehničnih sredstev (zagozde, stopne zanke, svedri za skalo).

Gosäuse je alpinistično popolnoma obdelan svet. V lovu za problemi, ki jih je bilo vsako leto manj, so prišli končno tako daleč, da so se plezalci lotili problemov, ki jih lahko smatramo za višek plezalskega udejstvovanja. Eden takih je famozna Todesverschnaidung med Rosskuppo in Dachlom, to je krušljiv, rumen kot med dvema stenama. Približno v sredini je značilna votlina z rdečo zemljo in zelenim grmičkom, ki veselo poganja vsem naskakovalcem »Smrtne zajede« v brk. Preplezal jo je v letih pred vojno Gradčan Schinko in jo ocenil s sedmo stopnjo! Med drugimi brezuspešnimi naskakovalci je bil tudi Kaspark, ki je v močviri lahko čital naslednje: »Kdor pride do sem, je dober, kdor pride naprej, je boljši, toda nor.« Listek je bil ostal od Schinkovih poskusov, ki se je nehal na tem mestu pod sedemmetrskim previsom. Kaspark ni bil nor in je obrnil. Hans mi je nato povedal še nekaj zanimivih, tako n. pr. o Domüberhangu, ki visi pet metrov ven. Čezenj se potegneš na bornih

oprimkih v krušljivo steno in po njej plezaš petindvajset metrov na absolutni meji padca! To so činitve, ki jih plezalec ne napravi dostikrat v življenju. »Schinko pa je bil plezalna mašina,« je zaključil Hans, ki je sam tudi že obrnil v tej smeri.

Zajeda nas je živo spominjala na naš Rzenik, kjer čaka v kotu med severno in severozahodno steno nekaj podobnega na rešitev.

Ura nas je priganjala in morali smo sestopiti; naslednji dan smo uporabili za počitek in pa za nakup hrane v Gstatterbodnu. Vsem se je namreč poznalo, da že nekaj dni nismo pošteno jedli. Hrana v Haindlkarhütte je bila za naše plezalne želodce odločno pičila, kljub temu, da nismo razvajeni.

Naše bivanje v Gasäuse se je včasih bližalo koncu. Dež, ki je po kratkem presledku dveh dni spet začel padati, nam je preprečil nadaljnje podvige, ni pa preplašil Modca, ki je vsak dan, bodisi v lepem bodisi v grdem odhajal plezat.

V nedeljo opoldne smo odhajali v domovino. Marsikaj novega in zanimivega smo videli v tem tednu. Alpinizem jemljejo tu veliko resneje kot pri nas in se zanj tudi več pripravljajo. Spoznali smo, da alpinizem v svoji ekstremni obliki nikakor ni oddih ali razvedrilo, ampak je resno programatično udejstvovanje in zahteva obilo treninga in študija. Vrhunske činitve, ki jih občudujemo in jih cenimo, niso bile dosežene poceni. Slovenci smo letos prvič po vojni kot kolektiv stopili v mednarodno alpinistično torišče. Začetek nikakor ni bil slab, paziti pa bo treba, da se bo naš alpinizem vzdržal na isti ravni z inozemskim. Ne sme se več ponoviti predvojna praksa, ko so naše najlepše probleme preplezali tujci. Naši mladi plezalski generaciji, ki je po svojih naravnih sposobnostih brez dvoma enakovredna inozemcem, je treba omogočiti možnost obiska tujih mednarodno znanih sten. To je en način za afirmacijo našega alpinizma v svetu, saj ima uspela ponovitve te ali one svetovne znane smeri obširen odmev v alpinistični javnosti. Na vsak način bo treba dobiti zvezo z dolomitскими plezalci, kjer so trenutno vodilni naslednji plezalni klubi, ki vzdržujejo vrsto mladih plezalcev: Sociatoli iz Cortine d'Ampezzo, Ragni (pajki) iz Lëcca, ki jim načeluje svetovno znani plezalec Richardo Cassin (Grandes Jorases, — Punta Walker, prvi vzpon, Pic Badile — severna stena, prvi vzpon, Zahodna Cima di Lavaredo—severna stena, prvi vzpon), Scuola Parravicini iz Milana s Carlom Negrijem na čelu in vrsto drugih italijanskih in avstrijskih vodilnih klubov. Na ta način bomo imeli možnost spoznati njihovo tehniko, način plezanja in treninga in to potem s pridom uporabiti v naših gorah pri rešitvi zadnjih plezalnih problemov.

Preko Taurnbahna se je naša ekipa odpeljala v domovino. Z Levstikom sva izbrala priložnost in odšla za nekaj dni v Lienške Dolomite. Tu sva se seznanila z novo skalo, dolomitom, novimi plezalnimi smermi in močnimi plezalci, med katerimi naj omenim Tonni Eggerja iz Lienza.

Tone Svetina:

NESREČA V SEVERNI STENI TRIGLAVA

Ivan Bučer

V spomin Ivanu Bučerju, ki se je smrtno ponesrečil 24. septembra 1950.

Dnevi zgodnje jeseni. Gore je pobelil sneg. Kot kristali so se zableščale v neizmerni belini v sinjemodro nebo, obsijane od jutranjega sonca. Ko se človek zazre v gore, se ne more upreti silnemu hrepenenju, ki ga potegne v njih mogočno okolje. Pa naj se je odtrgal od plavža ali nakovala, zapustil rohneče stroje v tovarni, se vzdignil s šolske klopi ali pa zaklenil za seboj vrata zatohle pisarne.

Tako odhajajo ljudje iz doline v gore iskat doživetij, miru in moči.

To ni strah, niti beg pred življenjem. Tudi ne umik in iskanje miru in pozabljenja v lepoti visokogorskega sveta. To je iskanje vsebine življenja, nenehna želja po spoznavanju samega sebe. Silna želja srca, da prisluhne skrivnostnemu utripu velike stvariteljice prirode — nje rasti, snovanju, nje

večnim zakonom, po katerih se zakonito pojavljajo in končujejo tudi naša življenja. To je želja drznega duha, ki si želi dejanj, nevarnosti, zmage. Toda ne nad gorami, pač pa nad svojimi slabostmi. To je vzgoja volje, da se oboroži z izkustvi za borbo v življenju.

*

Tako dolgo sva se z Ivanom menila, da nas Čopov Joža popelje v Severno steno Rokava, da smo se navsezadnje le našli v Aljaževem domu. Pozno v noč smo se v družbi Jože, Toneta in Zinke hudovali nad vremenom in pogrevali stare planinske dovtipe.

Za dečevno nočjo je nastopilo megleno jutro. V meglah utonejo tudi naše želje, da se povzpremo v omamo beline prvega snega, da nas poživijo žarki jesenskega sonca. Zmrzli postopamo pred domom in čakamo vremena. Tedaj potegne severni veter in preženc megle.

Severna stena Triglava se odgrnc našim očem. Vsa mrka je, do polovice zasnežena. Sneg leži po policah, pobeljene so temačne grape in grozljivi prepadi, nad katerimi se še vedno vlačijo zaostale megle. Orjaški stebri v nedosegljivih prevesih kipe v nebo, oblikujoč mogočno vznožje vrhu Triglava. Sam vrh pa, ožarjen od jutranjega sonca, ponosno kraljuje nad veličastno sosesčino.

Preko njega se silovito pode vetrovi, na grebenih vihrajo snežne zastave. Oblaki pa drse preko neba, kakor bi se jim nekam neznansko mudilo.

Ta divja lepota beline, sence in luči zvablja. Škoda bi bilo izgubljenega dne. Toda ta dan gre vse po nesreči. Ivan se jezi, ker je pozabil doma plezalnike; ponoči je deževalo, zjutraj megla, Jožo filmajo in tudi žreb kaže na to, da ne gremo.

A kljub vsemu sva se z Ivanom nenadoma odločila. Stena naju je zvalila. Nameniva se preko dela Slovenske smeri v Zlatorogove police k Ustoličenju in sestopu na Prag. Tone naju pospremi do stene.

Že pri prvih metrih naju zajame hladni dih stene. Plezanje poživi moči. Lagodno se navezana vzpenjava precej hitro, kajti čas nama je zaradi kasnega vstopa kratko odmerjen. Nad Belimi platami naju pozdravi prvi sneg in zadnji od strel in kamenja okleščeni viharjik, ki kdo ve, koliko časa že kljubuje vsem neurjem na strmem snježišču. Sredi stene sva. Tu te šče v vsej popolnosti objame lepota njene veličastnosti. Ogromni skladi se leskečejo. Prevzame te. Zasnežene gore se vrste, stena se boči, zgublja in stopa v tisočeri oblikah — divje skalovje se pne v nedogledno višino. Pod nama pa zevajo in grozeče vabijo mračne globine, iz katerih se sem in tja kadi megla.

Nad Možicem zgrešiva vstop v Zlatorogove police. Polico vzameva previsoko, zato po dolgotrajnem prečenju prideva v slepo polico, katera drži nad Ustoličenje. Vrniti se morava. Odločiva se za Prevčev izstop. Iz Nemške smeri se čujejo glasovi in jekleni zvok klinov. Ivanov brat. Kmalu se sporazumemo. S tovarišem se spuščata, ker je Zimmer-Jahnov izstop poledenel. Čeprav mi ni bilo po volji, se Ivan odloči, da greva tudi midva navzdol.

Tik nad kaminom vrh Belih plati se končujejo gredi v ozko, zasneženo grapo. Skala je lepo razčlenjena z dobrimi oprimki in stopi in nudi prijetno plezanje tudi pri sestopanju. Ob desnem vstopu vrh dvajst metrov visoke stene moli kakor iz žive skale zrasel nekoliko previsen bolvan, kipi izzivajoče ter vabi k sigurnemu oprijemu. Toda kdo ve, kdaj pride njegov čas, da se zruši in zgrmi v dolino? Že nešteto plezalcev se ga je z zaupanjem oprijelo in ni jih razočaral.

Ker je bil ta del lažji, sva z navito vrvjo sestopala. Bil sem nekaj metrov levo nad njim, ko se je Ivan spustil do bolvana. Da bi šlo bolje levo po kaminu, je odrekel. Bolvan mi ni po volji. Kakor bi nekaj slutil. Že ko sva se vzpenjala, sem se mu izognil. Prečudno je bil podoben onemu v gredeh Rdečega roba v Krnu, s katerim sem odletel spomladi leta 1946 in obležal na pomladanskem snegu. Vse preveč se je ponujal in molil navzven, da bi mu bil zaupal.

Toda Ivan mu slepo zaupa. Dve močni roki se okleneta skale in težko telo se nagne k spustu. Nad prepadi vlada mir — ni slutiti nesreče, ki visi v zraku.

Krik, poln groze, pretrga tišino. Ujameva se z očmi; široko razprte, polne sile in upanja se zastrme vame, polne groze, proseč pomoči. Z zrušenim blokom skal pade Ivan v globino. V trenutku zgrabim za vrv, se

stisnem k steni, da ga obdržim. Toda težko telo je odletelo s tako silo, da me je vrglo v steno in v loku odtrgalo ter odneslo iz slabih stopov za njim v globino.

Zagrniva po dvanajst metrov visoki steni v zasneženo grapo, se valiva po njej in ustlavi na njenem jeziku. Svetlordeča kri oškropi sneg in skale. V globinah pod nama pa se s peklenskim truščem razbijajo skale, da krohotajoč pošastno odmeva.

Nekaj časa leživa negibno. Nekje v podzavesti se pojavi vprašanje: »Kaj se je zgodilo?« Zdi se mi, da kot nekoč v Poljanski dolini ležim omamljen od detonacij granat v snegu pred bunkerjem poleg obstreljenega tovariša; naokrog je mrak in vse se vrti in izgublja nekam v daljavo. V trenutku prve zavesti te spreleti strah in skrb za tovariša. Stopim k njemu, opotekaje se s sklečo nogo, opirajoč se ob skalo. Ivan leži na snegu negibno. Hrope in grgra. Iz ust mu curlja kri, v obraz je posinel — poteze so poostrene in spačene od bolečin.

Resnost položaja štrezni razum, odžene prvi strah in zmedenost, ojekleni voljo in odpodi misel na bolečine. Rešiti se morava!

Na zasilnem stojišču v grapi z nogo odmetem sneg, položim na tla mehko nylon vrv in potegnem Ivana na zasilno ležišče. Kmalu se mu povrne zavest. Stoka od bolečin. Skala mu je zdobila prsni koš ter ranila nogo. V hropenju in grgranju se love zmedene besede. Ivan sluti svoj konec. »Umr! bom, jaz bom umrl, jaz bom umrl!« Komaj ga pomirim.

Kličem na pomoč. V presledkih se izgublja glas, katerega komaj spoznam za svojega, med stenami in mre v bližnjem skalovju. Odziva ni. Ivan se strese od bolečin in od mraza, zato ga ogrnem s svojo vetrovko. Do noči že zdržim v sami srajci, čeprav mrzlo voje iz zasneženih polic.

Nekje v globinah zavesti se mi porodi strah ob misli, da bo treba čakati noči. Neutrudno kličem: »Na-po-moč! Na-po-moč!« A glasovi se izgubljajo v vetru. Toda izgubiti upanje, pomeni lahko izgubiti življenje. Ivana tolažim: »Če nikogar od drugih ne bo, bosta prišla brata.«

Okoli pol 5. ure dobiva prvi odziv. Globoko pod steno, s poti na Prag, odgovarjajo ljudje. Razločno jih vidim kot drobne pike, ki se pomikajo po stezi, ustavljajo se in zno v steno. Vzpodbujen kličem: »Bele plati — Slovenska smer — odejc — odejel!« Toda od polurnega vpitja, pojasnjevanja in sporazumevanja sem razumel samo: »Pri-de-mo ju-tri!« Te besede so se mrzlo zajedle v dušo, čeprav jim sam pri sebi nisem verjel. Bile so kakor ironičen krohot smrti, ki se je plazila in strašila okoli naju. Po policah je zavijal mrzel veter, da je zazebló do kosti.

Ure tečejo neskončno počasi. Večerna zarja pordeči zasnežene vrhove divje Škrlatice, Rogljice, Stenarja in Martuljskih gora. Zatem se v pordeeli belini zarišejo prve sence, se večajo in izgubljajo. Počasi, skoraj neopazno se v mrko steno, ki ne pozna usmiljenja, priplazi mrak in naju ovije v svoj pajčolan. Hlad grabi za dušo.

Še vedno upava na pomoč pred nočjo, čeprav ni nikjer več čuti glasov. Preko gora se z divjo naglico pode oblaki. Le kaj bodo prinesli? Ugibava. Morda dež, sneg, vihar? V vsem tem leži najina pogibel. Le jasna in lepa noč naju ohrani.

In počasi prihaja noč. Kot mora se zaje v naju. Upanje na pomoč pred nočjo je skopnelo in z njim tudi strah pred nočjo. Hlad pritiska. Nekje visoko nad nama se utrga kamenje in hrešče bobni v zatemnele prepade. Ivan se zdrzne: »Kameniti plaz! Po naju je!« Pritisnem se še bolj k tlom in s plosko skalo zavarujem Ivanu — saj se ne more ganiti — glavo. In že zdrči kamenje desno od naju. Nekaj kamenja prileti čez naju, eden udari Ivana v hrbet. Pomiriva se. Na zasilnem stojišču zrušenega kamenja pripravim zasilni bivak. S kamni podprem tudi Ivana, ki leze navzdol.

Nastopi brezčasje. Predava se razmišljanju. Ko telo drgeta od mraza, misel reproducira nesrečo.

Spet spoznavam, kako deluje najsilnejši gon v človeku — gon samohranitve. Padec. V danem trenutku bliskovite reakcije nastopa kot samonikli prirodni branilec smrti. Paralizira strah in bolečine z vso silo volje po življenju.

Moč volje in odpornost telesa se poveča do skrajnosti. Podobno je tudi z grozo in strahom. Ko sem videl jasno pred seboj vse možne nevarnosti, pogibel in rešitev, sem vedel, da groza ni produkt nevarnosti, pač pa tiči v bežnem trenutku, v nejasnem pričakovanju nečesa neznanega.

Zato se ne bojiva več noči, pa naj bi prišlo kar koli. Kljub temu hoče strah in skrb sem in tja omajati moč volje. Posebno, kadar mrzlo zaveje in se mraz zaje v drgetajoče telo.

Noč. Gotovo je bila ta noč najdaljša v mojem in Ivanovem življenju. Ko na nebu zasijejo prve zvezde, se v globini pod nama posveti. Šestkrat v minuti. Roščevalni znaki! To nama da novih moči in upanja. Mesec sveti! Morda le pridejo ponoči, vsaj z odejami! Ivan me priganja h klicanju. Klici: »Na-po-moč!« se izgubljaajo v temi. Iz doline prihajajo nerazložni odgovori. Ta vez z ljudmi, ki mislijo na naju, naju ohrabri. Tudi Ivana dvigne. Z zadovoljstvom in vero v rešitev mi polglasno šepeta: »Da, to je Zinka, ona! Kako jo skrbi! Ona nama daje signale z lučjo! Prišli bodo!«

Spet je dolina zavita v temo — minute in ure se vlečejo v neskončnost. Prepričan sem, da se je ustavila ura. Niti veliki kazalec se nikamor ne premakne. Zaman čakava. Sem in tja kličem, da bi dobil odgovor iz stene, če gre pomoč. Toda noč je gluha in neizprosna. Ob 11. uri sva si na jasnem, da pomoči pred jutrom ne bo. To spoznanje je strašno. Zmrznila bova. Ivan zelo tipti: »Zebe, zebe, zebe!« Venomer tako ponavlja in jaz ga neprestano masiram po hrbtu in nogah. Grejem mu premrle roke, opozarjava se, da ne bi zaspala; da bi preganjala čas, mu jaz pripovedujem. Poleg tega počasi leze navzdol in ga moram spet podpreti s kamenjem. Večkrat se spomni na Čopa: »Da, če bi bil le Joža v Vratih! Joža bi prišel tudi ponoči.« Toda Joža je v Krnici in ostali — kdo ve, kaj mislijo, kaj se je zgodilo. Joža ima za gamsa Srebrnokrilca iz mojstranske pravljice, ki bi naju rešil moreče noči in odnesel na svojem hrbtu v dolino. Toda naveličaš se vsega! Čakava; molčiva in misliva vsak svoje.

Mislim, da doživljava oba eno. Nevezane slike kakor raztrgan film brze mimo. Leta zgodnje mladosti, dozorevanja, ko človek sanja, se navdušuje nad svetom, išče poti in vzorov. Prva spoznanja trpkosti, težav. Tako človek raste v borbi z zlom, v hrepenenju po dobrem in sreči. Tako se prepleta v spominih veselje z žalostjo, iskanje poti in ciljev, uspehi in neuspehi, hrepenenje po nečem z razočaranji in nova zagrizenost, kljubovalnost in omahovanje. Iz mrzle stene se spomin vrača nazaj v dni, ko je sijalo sonce in je bilo človeku lepo in toplo pri srcu. Ko me stresa mraz, iznova doživljam mrzle zimske noči, ko so tulili snežni viharji in se zaganjali v naše kolone, zavite v odeje in šotorska krila, ko smo skoraj bosi hodili po zasneženih gorah. V spomin so se živo zvrstila vsa srečanja s smrtjo, ki je vedno, kadar je blisnila mimo, pustila svojo sled. Zato — kako naj pozna in ljubi življenje, kdor ne pozna nevarnosti in bližine smrti. Tako se človek najmanj boji smrti, kadar najbolj ljubi življenje. Vsako srečanje s smrtjo je blisk, ki razsvetli preteklost in prihodnost življenjske poti. Tako je tudi ta nesreča, kakor da se je zgrešen rafal zarežal v noč preko glave.

Tako blodi moja misel nazaj v temne zasnežene gozdove, ko so se lovile sence poleg tabornih ognjev in se spajale z nočjo; misel gre s kolonami preko grap, zamrzlih rek, preko mostov, prog in zastraženih cest. Za misel ni ovir in ne mej. Vse je v naponu: juriš preko žičnih ovir, divje vpitje se meša z detonacijo granat in zrak se stresa od izstrelkov. Skozi sovražne obročje preko trupel, krvi, ognja in dima se vrača nazaj v tišino gozdov in gora.

Tako brzi mimo vse: ljudje, borba, gore, doživetja — in se staplja v široko kalno reko, ki se vali naprej v nedogled in izginja. Tako se vse približuje, dobiva neko določeno obliko in izginja.

Stena je neobčutljiva in mrka spi v neizmerni tišini brezkončne noči. Le duha dveh ljudi se krčevito borita za življenje v osamljeni grapi.

Ivanovo drgetanje: »Zebe, zebe, zebe!« moti tišino. Včasih se po strmini zatrklija kamen in zopet vlada mir.

Po polnoči čas hitreje mineva. Ivan je pojedel zadnji kosček sladkorja, katerega sem mu od časa do časa dajal v usta. Tudi škatla z marmelado je že prazna. Le še par cigaret, katere prižigam Ivanu vsako uro po eno, imava v zalogi, pa jih hraniva za jutranji mraz.

Po polnoči potegne po steni veter, da je zažvižgalo in zajecalo v grapi. Mar nisva sama?

Zdi se mi, kakor bi bili to vzdih Bračiča in Branda, ki razbita visita v kaminu. Ali pa prinaša veter krike Lassa, ki obešen na vrvi umira nad prepadi? Nad zasneženim Jugovim stebrom vlada neumljivi, večno iskajoči duh mladega življenja, mrtvega Juga, kateremu je ljubezen do življenja in dejanja v gorah vklesala neizbrisno ime v močni steber. Tam nekje v temačnem Črnem grabnu vstaja Topolovec, da se razgleda po steni, ki mu je vzela življenje in postavila sam Triglav, v čigar osrčju spi, za spomenik. Tako mi je, kot da vstaja in se sprehaja po steni vsa nepregledna vrsta gornikov, katerim je stena vzela življenje. Ti so z nama, katere je nepremagljiva sla pognala v gore.

Tako prihajajo in izginjajo prividi, hlad pa naju vrača v stvarnost in razblinja fantazije.

Visoko na jasnem nebu se blešče zvezde, od katerih se kdaj pa kdaj katera utrne, zemlja drsi po svoji poti skozi vsemirje. In ta zemlja živi; v tem času, ko sva midva tako osamljena, se nekje ljudje zabavajo in raztapljajo v umazanosti izrojenih želja in telesa se vrte v ritmu jazz; nekje rohne topovi in stebri dima in prahu se dvigajo v eksplozijah bomb. Povsod se nekaj poraja ali dokončuje svoje življenje. Vse brez ozira na najin položaj.

Ob treh se je iz temne doline pod nama spet posvetilo. Lučka je zatropetala skozi temo in žarek je zbudil upanje. Jeseniška gorska reševalna služba je prišla v Vrata. Spet kličem. Iz doline prihajajo odzivi. Pomiriva se. Z jutrom bodo tu. Tudi Ivan, ki je vseskozi pri popolni zavesti, upa, da srečno prebije noč.

Cigarete so pošle. Ivan zmrzuje vedno bolj, čeprav ga masiram po hrbtu vsakih pet minut. Mraz se mu zajeda v telo iz mrzlih tal in kamenje pod njim tišči v otuplo meso. Ne smem ga premakniti, odstranjujem ostrejšje kamenje, na katero je zlezal in ga tolažim.

Veliki medved z zvezdo severnico, ki je bil zvečer nad Stenarjem, se je že davno pomaknil preko Škrlatiče nad Mojstrano. Zvezde so bledele; le severnica se še svetlika, kakor bi izzivajoče kazala smer rešitve.

Utrujenost in izčrpanost pritiska, napada voljo, ki vелеva: ne spati! Dremlje se nama. Kako prijetno bi bilo zatisniti oči in pozabiti na mraz, ki pritiska z jutrom. Kako prijetno toplo bi postalo, da se niti zavedal ne bi, kdaj bi zaspal za vedno. Toda usoda tovarišev iz Jalovca nama stopa preživo pred oči.

Proti jutru okoli četrte ure se je po dolini pričela valiti megla. Sprva je kot dolga riba ležala negibno nad dolino in se vlekla proti Luknji. Kasneje je izgubila svojo obliko in se okrepljena pričela lizaje dvigati ob stenah. Z nejevoljo sva jo opazovala. Kmalu naju je objela in zavila v svoj vlažni plašč ter pronicala v telesi, da je stresalo. Megla mi je zoprna in zavratnejša od noči. Z neugodjem prinese v človeka negotovost, zastre pogled, zmaliči obliko, okrne silo razuma. Megle se vale, kot bi jih kuhal v velikem kotlu.

Proti jutru sva že tako izčrpana in premrla, da telo préncha drhteti; ni več pravega občutka za mraz. Pri prestopanju grabijo krči. Spet in spet prijemlje spanec. Severni veter je potisnil meglo v dolino, v kateri riše fantastične slike. V dolini med zasneženimi gorami leži jezero, iz obrežja se navpično dvigajo stene. Voda valovi in se spet spreminja v megle, ki jih razganja veter.

Ivan je nehal vzdihovati. Bojim se, da ne bi podlegel, zato ga še vztrajneje masiram po hrbtu in nogah.

Minila je noč. Na nebu so zbledele zvezde, megle so se dvignile in gore v soseščini so zableščale v pordeli zarji jutranjega sonca. Računava, kdaj pridejo reševalci, če bodo z dnevom pod steno, kajti od mraza naju lomijo krči. Dan je, toda reševalcev ni. Končno ob pol sedmi

uri zagledam ljudi na poti proti Pragu, od katerih dva hitita naprej. Rešena sva!

Okoli devetih so bili Zupančič, Krušič, Medja, Praček in drugi na mestu.

V steni sva prebila 18 ur! Toda tudi te so minile! Ivanovo življenje je bilo rešeno. A veselila sva se zaman. Nesreča, ki naju je spremljala že od vsega začetka, ni popustila. Izpolnile so se njegove slutnje, ki jih je ponavljal vso noč: »Z menoj je konec, jaz bom umrl!« Izpolnile so se, čeprav ni vedel, da bo moral še več ponedeljek in še noč na terek ležati v Aljaževcem domu ter zaman čakati na prevoz k zdravniku.

Ko smo že vsi mislili, da je vse dobro, je v sredo, dan po rešitvi, umrl v jeseniški bolnišnici.

Tako je umrl Ivan, kakor že nešteto gornikov, ki so ljubili gore in življenje.

Pokojni Ivan Bučer se je rodil 17. junija 1910 v Zagrebu v proletarski družini. V svojih mladeniških letih je razvijal precejšnje organizacijsko, literarno in alpinistično delo. L. 1931 je v družinskem listu Mladiki izšel prvi poskus romana »Čez steno«, pod vsevdonimom pa je objavljajal leposlovne sestavke že kot gimnazijec in učiteljskišnik v Mentorju. Učiteljske službe ni nastopil. Preživljajal se je kot knjigovodja in trgovski poslovodja, okusil pa je tudi kruh brezposelnih. L. 1941 je izdal roman »Koča na Robu«, za katerega je prejel zadnjo Prešernovo nagrado. Roman je po snovi novost v našem leposlovju in je svoj čas vzbudil mnogo pozornosti. Med vojno je deloval v osvobodilnem gibanju v Ljubljani, v Rimu, v Trstu, l. 1944 pa v Švici, kjer je stopil v JA. Januarja 1945 je prešel na osvobojeno ozemlje Francije, aprila l. 1945 pa je postal zvezni oficir pri 8. korpusu britanske armade. Odtlej je v podobnih nalogah prepotoval vso Evropo, l. 1946 pa je prevzel dolžnost tajnika Gozdarske šole v Mariboru in nato Krombergu pri Gorici. — Ivan Bučer je bil močna impulzivna osebnost. V zgodovini slovenskega alpinizma si je postavil trajen spomenik z obema romanoma, saj je v njima združil alpinistični duhovni in tvarni svet z leposlovjem, česar na podoben način doslej pri nas ni storil še nihče.

Franc Konobelj-Slovenko:

Z GORENJSKIMI KURIRJI Z BLEGAŠA NA KOROŠKO

Pozno jesensko sonce je prodiralo skozi golo drevje na taborišče Pokrajinskega odbora OF za Gorenjsko, ki je imel ta čas sedež na lepi planoti, imenovani »Tivoli«, ležeči kakih sto metrov pod vrhom Blegaša.

Rupnik, »slavni« general in prezident Ljubljanske province ni mogel slutiti, da bodo bunkerji, zgrajeni za obrambo proti Italijanom, imenitno služili tudi gorenjskim partizanom.

Ni se sramoval, ko je prejemal najprej od Italijanov in potem od Nemcev orožje, da je lahko oborožil svojo domobransko vojsko. Že na nasprotnem vrhu Sv. Treh kraljev si lahko videl dokaz ljubezni do slovenske domovine in do krščanske vere, za kar so domobranci govorili, da se borijo. Utrdili so se namreč v cerkvi in jih ni bilo sram, da so za rešitev slovenske kulture kurili s svetniki.

Blegaš ni bil lahko dosegljiv. Domobranci so se ga ogibali. Zaščitni bataljon POOF je skrbel, da ni prišel na vrh nepoklicani.

Z nalogo, ki sem jo prejel prejšnji dan, da čimprej pridem na Koroško, sem se poslovil od tovarišev v Zaščitnem bataljonu. Čakala me je težka in naporna pot, zakaj treba bo prehoditi Jelovico, Pokljuko, Mežakljo, Karavanke in Kamniške planine.

Vozno karto ali po partizansko »propustnico« imenovano sem imel v žepu. Označena je bila s črko »E«. S tem mi je bil zagotovljen počitek v kurirskih karavlah. Pot, ki sem jo imel napraviti, je držala preko karavel mnogih kurirskih linij. Vse kurirske zveze na Gorenjskem so bile razdeljene na več sektorjev. Lahko se trdi, da je bila v pogledu zvez Gorenjska najboljše organizirana. Gestapo je naučil gorenjske partizane taktike, ki ji niso bili kos niti najbolj iznajdljivi špijoni.

Dnevno je šla pošta po kurirjih na vse strani Gorenjske, Štajerske, Koroške, Primorske in seveda tudi Dolenjske. Naloga kurirjev je bila, brezpogojno in natančno ob določenem času prenesti pošto do določenega mesta.

Tako je doletela sreča tudi mene, da sem imel priložnost potovati po enem delu gorenjske kurirske poti.

Že v Farjem potoku, sedežu gorenjskega Vojnega področja, sem prišel v družbo kurirjev. Hitro smo se spoznali.

Vzeli smo pot pod nogo ter se kmalu znašli v dolini ob grapi Selščice. Nismo se dolgo držali ceste in kmalu zavili v breg. Steza je držala proti Podlonku, kamor so kurirji, navajeni te vsakodnevne poti, precej hitro sopihali. Meni je že pojemala sapa. Potolazili so me z besedami: »Saj bomo kmalu na javki.« Malo me je skrbelo, če bodo tudi naslednji tako spočiti. Vdal sem se v usodo. Toliko bolj sem bil potolažen, ko sem zagledal pod seboj Podlonk. Počitek je bil kratek in kurirji so si predali pošto ter vestno prešteli število pisem in paketov. Po tej poti so bile namreč oskrbovane tudi partizanske bolnice, ki so potrebovale sanitetni

material in drugo. Kurirji se niso branili vzeti v nahrbtnik paketa, na katerem je bilo napisano »SVPS« — Franja, Pavla Mica ali podobno.

Sonce je pošiljalo izza Blegaša svoje zadnje žarke, ko sem že zopet sopihal proti obronkom Jelovice. Novi, spočiti kurirji niso šli preveč počasi in imel sem dosti opravka, da sem jih dohajal. Šlo je sicer malo laže, ker smo bili kmalu na vrhu, toda delala se je že tema. Jelovica je že kazala svoje jcsensko lice. Tu in tam je zašumel list, ki je padel na tla. Pot je bila že uglajena, kajti vsak dan so hodili po njej kurirji in ni bilo težko slediti taki stezi.

Zarja za Blegašem je pojemala in moral sem hiteti, da nisem izgubil kurirjev izpred oči. Precej časa je že šlo po temi, tako da se je kurirjema zdelo prencumno tipati od drevesa do drevesa, in vžgala sta baterijo. Poti nikakor ni hotelo biti konec, nisem pa hotel spraševati, koliko je še imamo, saj je veljalo lepo partizansko pravilo: »Bodi čim manj radoveden.«

Končno smo se ustavili na široki jasi. Kurir me je že hotel pustiti v bližnjih svislih, toda črka »E« na propustnici mi je odprla pot v njihovo karavlo. Deležen sem bil dobre večerje, ki je bila tudi brezplačna. Nato sem zadremal.

Kurirji so medtem prešteli pošto, vpisali v knjigo vsa važna pisma, jih žigosali, komandir pa je dodal še svoj podpis.

Zdelo se mi, da sem se komaj vlegel, ko me je kurir poklical, čeprav sem spal skoraj štiri ure. Z drugima spočitima tovarišema sem se odpravil naprej. Danilo se je že, vendar Jelovice ni bilo konca. Kurirji so me tolažili, da bomo do dvanajstih že na robu.

Nismo mnogo govorili med potjo, čeprav smo šteli Jelovico za popolnoma »našo«. Treba je bilo biti oprezen, kajti neprevidnost je kriva, da danes marsikdo ne uživa sadov, za katere se je boril.

Podplati so me že pekli, vendar se nisem hotel izdati pred kurirji. Zavedal sem se, da je tak potnik kurirjem včasih le v breme. Bili so primeri, da je kurir padel, ko je hotel rešiti partizana, s katerim je skupno padel v zasedo.

Okoli 11. ure smo prišli nad Bohinjsko dolino. Sava se je svetila v opoldanskem soncu, kot v pozdrav je piskala lokomotiva vlaka, ki je sopihal proti Bistrici. Izza Pokljuke so se bleščale Karavanke in v mislih sem premeril pot, ki sem jo imel še prehoditi.

Imel sem sicer na razpolago bližnjo pot preko Kroke in Save, toda Sava, narasla od zadnjega deževja, je ravno dan prej odnesla čoln, pošto ter mladega kurirja Zdravka iz Ljubljane. Zato sem se odločil za daljšo, a varnejšo pot preko Mežaklje.

Spustili smo se proti Savi. Kakih 100 m v hribu nad njo smo se ustavili. Bili smo med Nomenjem in Sotesko in počakati smo imeli kurirje z druge strani. Njih pot je bila nevarnejša; prekoračiti so morali cesto, železnico in Savo Bohinjko. Toda Tončka, doma v bližini čuvajnice, mimo katere so morali iti, je dnevno skrbela, da so bili kurirji obveščeni o nevarnosti. Nemška patrola je namreč vsakih par ur pregledala progo.

Rahel žvižg je opozoril kurirja, da so »poključki« že prekoračili nevarni del poti in nas čakajo v vzhodju. Hitro so si predali pošto in z novimi kurirji sem previdno prekoračil most, železnico in cesto.

Skrila nas je Pokljuka. Dve uri naporne hoje v breg me je precej utrudilo.

Koprivnik, obsijan od popoldanskega sonca, nas je pozdravil. Brezskrbna svoboda se je odražala na licih vseh, ki sem jih srečal. Tu je bil sedež Okrožnega komiteta KPS Jesenice. V bližini se je utaborila jeseniška tehnika, včasih pa tudi štab Jeseniško-bohinjskega odreda, ki je večkrat gostoval tudi v graščini na Stari Fužini pri Bohinjskem jezeru.

Tudi Valentin Vodnik, ki je nekaj časa tu maševal, bi bil vesel te slike, saj so mu celo Francozi, ki so prinesli le malo izpremembe, dali pobudo, da je od vznichenja zapel »Ilirijo oživljeno«.

Kurirja se nista ustavljala, pustila sta me pri srednjih hišah in dogovorili smo se, kje se dobimo. Sprevidel sem, da si bom moral privoščiti precej počitka, ako bom hotel nadaljevati pot, zato sem že v kratkem času odšel s kurirji do karavle. Prijetno sem se odpočil in bil pripravljen na dolgo pot. Drugo jutro me je našlo že na poti, ki nas je vodila mimo Mrzlega studenca preko Pokljuke. Pozdravljala nas je Radovljiška dolina z Blejskim jezerom. Odpiral se nam je pogled na Žirovnico, Vrbo, Radovljico in Lesce. V ozadju pa so se bleščale Karavanke s Stolom, Zelenica, Begunjsčica in Kamniške planine. Spomini so nam hiteli v Prešernove čase in dobo, ki jo je Prešeren opeval v svojih poezijah. Zamislil sem se v »Krst pri Savici«, ki je ponovno oživel v sedanjih časih, le da je boj, ki ga bijejo uporniki, danes še strašnejši.

Zatopljeni vsak v svoje misli smo se spustili v dolino Radovne. Kurirji so si ustvarili taborišče tik ob vzhodju Pokljuke. Po izdatnem kosilu sem se podvziral naprej proti požgani Radovni. Žalostna je slika, ki so jo zapustili Nemci, ko so nekaj ur gospodarili v njej. Vse kar je bilo živega, so zmetali na ogenj in se niso ustavljali niti pred otroki niti pred starčki. Le nekaterim je uspelo pobegniti.

Eno uro hoje v Mežakljo nam je oznojilo čelo in srajca se mi je lepila na hrbet, ko smo prišli do nabiralnika vođe, ki so ga zgradili na Mežaklji za naselbino Karadjordjevičevih princev. Našli smo jo v ruševinah. Nemci so se bali, da bi utegnile vile koristiti partizanom in so jih zato raje požgali. Znesli so se celo nad seniki gorenjskih kmetov ter so vse do zadnjega požgali, le veliki kupi pepela so pričali, kje so stali. Med potjo se nismo ustavljali, le ob redkih partizanskih grobovih smo pomislili, kako srečen bi se počutil vsak njih, ko bi dočakal konec teh grozot.

Ob električnih drogovi, ki peljejo preko Mežaklje, smo šli nekoliko previdneje. Bili so namreč že precejkrat požgani. Tovarna na Jesenicah se je okoriščala tudi z malo centralo v Radovni, ki so jo seveda čuvali Nemci. Niso pa mogli zavarovati napeljave, ki je peljala preko Mežaklje. Neštetokrat so morali obnoviti podrtje ali požgane drogove.

Nadaljevali smo pot mimo podrte Lukmanove bajte. Par korakov stran je ležal pokopan Oman Slavko, mlad kovinar iz Javornika, ki je padel že v septembru 1941. leta. Stopil je v partizane meseca julija.

Z novimi kurirji sem se spustil v jeseniško dolino. Sivkast dim jo je preprezal; slika Jesenic se mi je zdela umazana in še toliko bolj, ker sem se istočasno spomnil, da gospodarijo v njej gestapovci in pobijajo nedolžne ljudi.

Mračilo se je že, ko smo prišli v dolino in treba je bilo počakati, kajti kurirji iz Plavškega Rovta so morali prav tako kot Bohinjci prekoračiti cesto, železnico in Savo Dolinko. To so pa lahko storili samo v mraku oziroma v temi.

Okoli 8. ure smo se približali Savi, ki se je motno svetila. Oprezno smo čakali, kajti lahko bi nas čakala zaseda; nihče ni namreč pregledal terena pred nami. Po kakem polurnem čakanju smo zaslišali v Savi hojo kurirja, ki se nam je bližal. Le težko se je upiral valovom že precej deroče Save, narasle od poznega jesenskega deževja.

Bos in z daleč nad koleni zavihanimi hlačami je stopil na breg. Hitro in brez štetja pisem so si predali pošto.

Hiteti je bilo treba, kajti nemška patrola je lahko prišla po progi vsak čas ter bi lahko zalotila kurirja, ki je čakal na levem bregu Save, komaj 5 m od proge. Na tem mestu je bila Sava najbolj plitva in kurir je moral biti zelo oprezen in previden, da je ostal neopažen; zavedal se je, da bo moral na tem mestu še večkrat prebresti vodo. Drugi dan je bil on na vrsti, da se poda čez njo.

Pošta je bila predana in kurir je bil pripravljen, da ponovno zagazi v mrzlo Savo.

Sneg je namreč v tem času že pokrival greben Karavank in Rateško dolino; Sava je postajala ledeno mrzla. Iz tega vzroka so nekaterikrat kurirji poizkusili priti čez most daleč nad Hrušico. Običajno je bilo to v primeru prehoda večje skupine, ko je bila nevarnost, da bi kdo utonil.

Zabrodil sem za kurirjem v vodo in občutil sladkost njegovega vsakdanjega posla. Voda me je izpodnašala in oster savski prod me je zbadal v podplate. Kurir s svojim težkim nahrbtnikom na ramenih mi ni mogel pomagati.

Po nekaj minutah sva prišla do brega. Hitro sem si obrisal noge in nataknil čevlje, nato pa sem krenil z obema kurirjema čez progo. Na Kopavniku med Hrušico in Jesenicami smo prečkali cesto. Največja nevarnost je bila mimo nas.

Proti Plavškemu Rovtu sem se zopet dobro ogrel. Nisem občutil mrzle jesenske sápe, ki nam je pihala z Golice v obraz in razgaljene prsi. Po dobri uri hoje smo bili že v karavli nad Plavškim Rovtom. Potreben sem bil že počitka; tako dolge in v tako kratkem času prehojene poti že dolgo nisem napravil.

Kolikor so Dolenjci in Primorci zavidali Gorenjcem z dvema ali tremi žlicami zabeljene in samo na Gorenjskem poznane »mešte«, pa niso bili nič nevoščljivi za gorenjske strmine, ki jih je moral obvladati gorenjski partizan.

Na pogradu sem prijetno zaspal. Kurirja, ki sta prišla z menoj, sta pregledala pošto, ki jo je bilo treba sortirati.

Večji delež je bil namenjen bližnjim karavlam. Na tej strani je obstajal niz raznih ustanov, ki so bile odgovorne za aktivistično delo na jeseniškem terenu. Pod Golico, Rožco, nad Javorniškim Rovti so bili Okrajni komitet KPS Jesenice, dve sektorski stanici in Okrajna izpostava VOS-a s pomožnimi obveščevalnimi točkami. Poleg tega sta stali tu še dve kurirski karavli.

S septembrsko mobilizacijo se je pokazala potreba po novi kurirski zvezi, ki naj bi skrbela samo za prevoz mobilizirancev. V te svrhe je bila ustanovljena transportna zveza, katere naloga je bila prepeljati mobilizirance preko Save na Pokljuko in Jelovico. Ti kurirji so v dveh do treh mesecih prepeljali preko Save okoli 800 ljudi. Mobilizacija, ki je bila proglašena za 15. september l. 1944, je pritegnila v partizane nove sile, kajti brigade in odredi so potrebovali novih moči.

Misliti je bilo treba na likvidacijo sovražnika, ki je spričo zmag NOV in RA postajal vedno bolj besen.

Zgodaj zjutraj sem bil že pokonci in pripravljen za novo pot.

Mrak se še ni porazgubil, ko smo krenili iz karavle visoko pod Karavankami okoli Jeseniškega Rovta. Nismo smeli tvegati skoraj dve uri krajše poti preko Sv. Križa. Mogoče bi se posrečilo to petkrat ali šestkrat; vprašanje pa, kako bi to uspevalo mesec za mesecem.

Preveč žrtev je bilo že na tem predelu in precejšnje število aktivistov je moralo plačati s smrtjo svojo le preveliko odločnost.

Sicer pa tudi visoko nad Karavankami ni bila pot varna. Številne zasede na kurirskih stezah pod Medjim dolom in Stolom so terjale že veliko število žrtev. To nam je potrjeval tudi križ nad Javorniškim Rovtom, kjer je padla skupina kurirjev v zasedo. Ko sem ob tej priliki šel po tej poti mimo tega mesta, sem se spomnil tovarišev, ki sem jih poznal in ki so bili še zdravi in krepki, ko sem jih zadnjič srečal.

Pot nas je vodila nad Javorniškim Rovtom, preko Debelega brda pod Belščico, Vanežem in Stolom. Megla, ki se je podila iz Vaneža in Belščice, je zakrivala pogled v dolino. Sicer pa je bilo to za nas le dobro. Prikriti smo bili na ta način ožem opazovalnic protiletalskih baterij na Javorniku, Blejski Dobravi, Žirovnici itd. Velikokrat so plašili kurirje z ostrimi strelji preko plazu nad Koroško Belo ali preko Matičkovega Rovta. Niso pa imeli s takim streljanjem posebnega uspeha.

Pod Stolom smo se nehote morali spomniti padlih kurirjev, katere so zahrbtno napadli raztrganci že pomladi leta 1944.

Nad Begunjami smo se spustili nizko v dolino Drage. Kakih 200 m nad mestom, kjer so streljali talce, so si napravili begunjski kurirji karavlo. Bili so obenem žive priče gestapovske okrutnosti.

Po večerji smo se napotili po cesti proti Tržiču. Pod gorami je ta čas vladala svoboda. Par sto metrov za Begunjami in isto toliko za Tržičem je potujoče po tej cesti svaril napis v nemščini, da je ta del kontroliran po »banditih«. Seveda se niso niti zavedali, da so bili ti

napisi priznanje njihove nemoči. Za seboj smo pustili begunjsko graščino. Koliko jih je ostalo za večno za begunjskimi zidovi!

Malo pred Tržičem smo zapustili cesto in ta del svobodnega ozemlja, ki je kljub veliki moči Nemcev obstajal nekaj tednov.

Pot nas je vodila daleč za Tržičem, kjer smo prečkali Tržiško Bistrico in ljubeljsko cesto. Proti Lomu, ki je bil v tem času prav tako na pol svoboden, je bila pot zopet bolj zložna.

V Lomu smo se nekoliko odpočili. Prijazno smo bili postreženi in videlo se je, da so tukaj doma partizani. Nemci ta del niso dosti kontrolirali. Niso namreč mogli pozabiti, da so že nekajkrat pritekli v Tržič. Malo drugače pa je bilo, kadar je bil kokrski odred pri njih v gosteh. V Tržiču je bilo takrat običajno vse tiho in partizanom ni bilo treba preveč hiteti.

Iz Loma nas je peljala pot skozi Bornove gozdove, kjer so bili edini gospodarji partizani. Kurirjem na tem predelu ni manjkalo mesa. Jeleni so kljub temu imeli več miru kot v preteklosti. Ni se bilo treba bati za zarod, dasi so nekateri morali žrtvovati življenje.

Za seboj na desni smo pustili Storžič. Ura je šla že na polnoč, ko smo se ustavili v karavli. Zjutraj bomo že zgodaj odrinili; zato sem po večerji kmalu zaspal. Le še kratek kos poti sem imel prehoditi. Moj cilj je bila osvobodena Gornja Savinjska dolina. V Lučah se je mudil Oblastni komitet KPS za Koroško. Tja sem bil namenjen. S tem bi bila moja naloga opravljena.

Zdelo se mi je, da nisem še niti zaspal, ko me je kurir prebudil. Samo malo se je še svetlikalo, ko smo odšli iz karavle.

Na javki sta že čakala koroška kurirja. Po kratkem počitku smo se že spustili na koroško stran. Nizko v dolini smo prečkali Belo in imel sem priliko, da si na tej poti že drugič omočim noge. Prekoračiti smo morali Belo, kajti most malo niže le ni bil preveč varen in koroški kurirji so bili prav tako previdni kot jeseniški čez Savo.

Kakor smo se hitro spustili iz Belske Kočne, tako smo počasi sopihali na Matkov kot. Kamniške planine smo pustili na desni. Okoli 10. ure smo bili na vrhu in na desni se nam je odpirala lepa Logarska dolina. Bila je svobodna. Vsa Gornja Savinjska dolina je bila osvobodena. Postojanka v Ljubnem je bila zavzeta že v nekaj dneh.

Ob 12. uri smo bili še v Solčavi. Na cesti je bilo živo kot v Ljubljani. Kurirji, borci, komandirji itd., vsak je imel svojo pot in počasnega nisi srečal med njimi.

V Lučah sem se ustavil na Oblastnem komitetu za Koroško. Tu je bil večkrat tudi Pokrajinski odbor za Štajersko. S tem je bila tudi zaključena moja pot. Po opravljeni nalogi sem se odpravil še v Ljubno, kjer sem si ogledal partizansko fotografsko razstavo. Prikazala je pot XIV. divizije, osvobodjenje Gornje Savinjske doline in razvoj NOB na Štajerkem.

Noč sem po dolgem času prespal v postelji, kajti našel sem nekaj starih znancev.

Zjutraj sem se odpravil proti Gorenjski. Vršile so se velike priprave za obrambo pred napovedano nemško ofenzivo. Nemci so koncentrirali velike sile v Kamniku, v Mariboru itd. V taki psihozi sem odhajal. Kurirji so si morali izbirati druga pota. Vračal sem se zato preko Velike Planine, ki je bila dolgo časa tudi baza za odmetavanje materiala, ki so nam ga odstopili Angleži.

Po nekaj dneh hoje sem bil že na Blegašu. Vrnil sem se po krajši poti preko Save pri Podnartu. Voda je namreč že upadla in dalo se je priti preko nje s čolnom.

Da bi bila slika popolnejša, je treba o kurirskih zvezah na Gorenjskem pojasniti še naslednje: Leta 1944 se je pokazala potreba čim hitrejših zvez, kajti le na ta način bi bilo možno uspešno paralizirati udarce okupatorja, ki je z vsakim dnem bolj besnel.

Zato je bil organiziran štab IV. relejnega sektorja, ki je imel svoj sedež v Dražgošah. Komandant je bil Gortner Franc-Lado, komisar pa Peklaj Jože-Krištof. Za lažje ravnanje je bil cel sektor razdeljen na 4 relejne linije. Na ta način je bila vsa Gorenjska med seboj povezana, obenem pa je imela še redno zvezo s Primorsko, Štajersko in Koroško.

Nešteto je bilo žrtev. Terjala jih je Pokljuka, Jelovica, Mežaklja in brez njih tudi ni šlo na karavanški strani. Posebno nevaren je bil sektor od Jesenic do Kranja, kjer so večkrat postavili zasede »raztrganci« na čelu z znanim Nočem Andrejem-Glažarjem in pa domobranci iz Vokelj in Cerkelj. Tako so bile večkrat razbite cele karavle pod Golico, Stolom in pod Storžičem. V teh primerih seveda ni šlo brez večjih partizanskih žrtev.

Marsikateri planince danes pozablja, ko brezskrbno z nahrbtnikom na ramenih sopiha proti Triglavu ali v Kamniške planine, da so bile te poti polne težkih žrtev. Za vsakim grmom je čakala smrt.

Kljub temu pa je večina gorenjskih partizanov danes hvaležna ostrim grebenom, plazovom in nizkemu ruševju, kajti njim se imajo zahvaliti, da so srečno odnesli glavo in da danes s ponosom zro na novo Jugoslavijo, za katere zgraditev so tudi oni prispevali svoj delež.

Uroš Župančič:

PLANINSKE NESREČE V LETU 1950

V gorah si postavljaš vedno take cilje, ki odgovarjajo tvojim sposobnostim in znanju.

Znova je minilo leto. Potrebno je, da damo vsaj bežen in skromen pregled reševalnega udejstvovanja v gorah.

Načrtno, smotno alpinistično delovanje je v poslednjih letih rodilo sijajne uspehe. Po najmlajših, ki bodo ali pa so že odlično nadomestili v stenah naše starejše alpiniste, so bile v preteklem letu preplezane težke in najtežje smeri, preplezane pred desetletji po naših vrhunskih alpinistih iz predvojnih generacij. Omembe vredne so ponovljene smeri v severni in severozahodni smeri Rzenika, ki sta morali čakati na prvo ponovitev preko 15 let. Prav tako je morala severna stena Rogljice čakati celih 17 let, da je bila letos prvič ponovljena. Ponovljene so bile tudi smeri v Koglu in tudi najtežja smer v naših gorah, severna stena Travnika v smeri Aschenbrener, ki se da primorjati po težavnosti z najtežjimi dolomitskimi činitvami. Bila je v preteklem letu trikrat ponovljena po naših mlajših alpinistih. Ne samo v ponovitvah, tudi v iskanju novih smeri v najtežjih stenah Planice, Krme in Martuljka so bili naši alpinisti podjetni, uspešni in zmagoviti. Izvedene so bile nove smeri v Sitah, v zapadni steni Kotove špiče, v severni in vzhodni steni Stenarja in vzhodni steni zadnjega Prisojnika, v Koglu in v severnih stenah Draških vrhov nad Krmo. Mladi alpinisti so iskali in poizkušali povsod tam, kjer so podane, pa čeprav najmanjše možnosti, da se izvedejo prvenstveni vzponi.

Pokazale pa so se tudi senčne strani. Zato v našem gorništvu nujno potrebujemo trdo vzgojo in načrtnega dela, ki združeno s tovarištvom edino lahko privede do zaželenih uspehov in začrtanih ciljev. Vse mora sloneti na jasnih nezorih in trdnih temeljih. Za vsako ceno in za dober glas našega planinstva in alpinizma moramo iz naše srede odločno odstraniti pojave pijančevanja v gorah, primere surovosti, grdega govorjenja in nedostojnega ponašanja do starejših. Poglavja netovarištva so dokaj žalostna in nečastna podoba našega gorništvu. Kraja žigov in knjig so nečastna dejanja. Prav tako uničevanje skupnega planinskega inventarja in nevarno rušenje kamenja in vandalsko uničevanje planinske cvetane.

Planinskih nesreč je bilo tudi v preteklem letu mnogo preveč. Mnogo gornikov se ni zavedalo osnovnih načel varovanja v gorah. Nikoli ne hodi v gore izmučen, utrujen ali celo izčrpan in nerazpoložen, vedno se zavedaj, da si v takem stanju nesreči najbližji. Nikoli ne hodi v gore sam, vedno si poišči vestnega in plecnitega tovariša. Težavnosti v gorah nikoli ne zamenjavaj z nevarnostmi. Nikoli ne podcenjuj nevarnosti gora in ne drzni se precenjevati svojih sposobnosti.

Pri naštevanju vseh teh nesreč bomo čestokrat srečali senco nezrelosti, nebrzdane mladostne svojeglavosti, tolikokrat omenjene neprevidnosti in prehitvevanja razvojne stopnje, na tekmovalstvo in diletantizem, na želje po rekordih in senzacijah. Ko se narava razbesni, ko se začno vlačiti po steni zlovesče megle, ki hrome in zavejajo, ko grom pretresa temelje gora, se zavedajmo vedno, da postanejo najbolj običajne poti v gorah usodne in da take prilike lahko najlaže turo spremene v resen boj za življenje.

Zal premnogi so morali neupoštevanje vsega tega plačati z nesrečo ali celo s smrtjo.

Bilanca gorske reševalne službe je ugotovila, da so bili gorski reševalci klicani v preteklem letu preko petdesetkrat na pomoč. Gorski reševalci so bili klicani na pomoč na Kanin, pomagati so morali na Triglavu, gazili so snegove

Tone Dular

Alojz Žitnik

po Vršiču in plezali v Brani, reševali v severni steni Široke peči, v severni steni Jalovca pa so bili prekasni. Veliko je bilo pojemajočih klicev na pomoč od vsepovsod.

V preteklem letu je Planinska zveza Slovenije investirala v spopolnitev gorske reševalne službe nad 500.000 din. Za nagrade posameznim reševalcem za izvršene reševalne akcije je bilo v preteklem letu izplačanih preko 100.000 dinarjev, za nabavo tehničnega in sanitetnega inventarja in materiala je bilo izplačanih preko 120.000 din, za druge tehnične rekvizite je bilo izplačanih preko 115.000 din. Tu so navedene velike številke, denar pa je bil uporabljen res samo za najnujnejše potrebe in za sodobno ureditev gorske reševalne opreme. Nenehoma si GRS prizadeva, da gorsko reševalno službo spopolni z vsemi sodobnimi sredstvi. Vse te številke moramo v bodoče znatno zmanjšati. Reševalci naj v bodoče rešujejo prostovoljno, gorska reševalna služba naj temelji na prostovoljnosti, inventar, katerega težko dobimo in ga moramo drago plačati, moramo skrbno čuvati in voditi strogo kontrolo nad uporabo. Organizacija GRS se mora v bodoče prilagoditi sodobnim načelom. Do vsake planinske postojanke, ki je istočasno tudi obveščevalna točka GRS, moramo speljati telefonsko zvezo, ponesrečence in še prav posebej ponesrečence s težkimi notranjimi poškodbami ali pretresi v bodoče ne smemo po dolinah prepeljavati z navadnimi vozovi. Oskrbeti moramo za potrebe GRS primerna vozila.

Naša dolžnost je, da se na tem mestu iskreno zahvalimo v imenu številnih ponesrečencev in vse planinske skupnosti vsem podjetjem in ustanovam ter organizacijam, ki so nam kakor koli pomagale materialno ali moralno. Zavedajo naj se, da s tem niso koristili samo naši organizaciji, temveč v največji meri vsej planinski skupnosti. Zahvaljujemo se Ministrstvu za delo, glavnemu odboru Rdečega križa Slovenije, upravnemu odboru Železarne Jesenice, ki je neštokrat pravilno tolmačil naše prošnje in nam v mejah možnosti vedno plemenito pomagal.

Takoj v prvih dneh januarja 1950 so morali stopiti v akcijo gorski reševalci baze Bovec. To je bil njihov ognjeni krst. Reševali so **Hadži Dušana** iz Ljubljane, ki se je na poti pod Malim Ozebnikom v okolici Jalovca ponesrečil. Pri lahkem plezanju se je zaradi nesporazuma s tovarišem soplezalcem pretrgala plezalna vrv. Hadži je dobil pri padcu prelom leve noge in močan udarec na desno roko. Nesreča se je pripetila 8. januarja.

Slavko Tominec

18. januar je bil usodni datum za naše alpske smučarje. Pa strašni planinski nesreči v zadnjih dneh aprila 1937, ko je pod Storžičem plaz uničil življenje devetih mladih smučarjev, ni bila v zgodovini planinskih nesreč zabeležena smrt v plazu. Pred njimi pa nikoli nismo varni na nobenem terenu, na katerem so večje količine snega. V tem času je zapadlo mnogo snega. Velik plaz je na Inkretu pod Desko v Savinjskih Alpah podsul dvoje mladih smučarjev. Izpod ogromnih mas snega so reševalci v najtežjih prilikah v silnem snežnem viharju po napornem iskanju in kopanju potegnili truplo **Žitnika Alojzija** iz Ljubljane in **Poljanšek Marije** iz Luč. Plaz ju je pobral, ko sta se vračala iz Korošice proti Vodočam.

Prav isti dan je postal žrtev plazu **Dular Anton** iz Ljubljane. Plaz ga je zajel tik pod smučarsko postojanko na Lipanci. Tudi tu so morali reševalci prekopati velike količine snega v največjem snežnem

metezu, preden so oteli ponesrečenca iz objema plazu.

V mesecu januarju so gorski reševalci sodelovali v preko dvajsetih reševalnih akcijah in pomagali smučarjem, ki so se ponesrečili pri smučanju in na smuških turah.

Pri smučanju na Vršiču si je zlomila desno roko **Stanič Breda** iz Ljubljane. Prekrasni smučarski tereni na Vršiču so bili usodni tudi za **Vadnal Henrika**, ki si je poškodoval roko. Priznani lahkoatlet **Čop Jancz** iz Jesenic je bil na Vršiču tudi potreben pomoči gorskih reševalcev, ker si je izpahnil levo nogo. Takih nesrečnikov je bilo v sektorju Vršiča na pretek, med njimi tudi **Burjak Franc** iz Ljubljane, ki si je pri smučanju zlomil nogo v gležnju. **Sepe Franc** iz Ljubljane si je pri smučanju na Vršiču zvil levo nogo, v planini Laz je bil pomoči potreben **Vošič Oto**, ki si je zlomil levo nogo v kolenu. Na državnem alpskem smučarskem prvenstvu, ki je bilo na Bukovniku v Kranjski gori, so se močno poškodovali priznani smučarji tekmovalci **Iladinik Damjan**, **Magušar Jaka** in **Pogačnik Joža**. Prav tako se je ponesrečila na smuški tekmi tudi **Danica Resman** iz Ljubljane, ki si je zlomila nogo. Tudi v času tradicionalnega Planiškega tedna so morali gorski reševalci intervenirati na skakalnicah v Planici, kjer se je resno poškodoval naš mojster planiških skakalnic **Pribovšek France**. Hudo se je poškodoval tudi italijanski skakalec De Lorenzo.

30. aprila se je pripetila smrtna nesreča v vzhodnem stebri Branc. Smer sta nameravala preplezati dva mlada alpinista. Smeri nista poznala in tudi težavnosti in nevarnosti nista znala pravilno oceniti. Smrtno se je ponesrečil **Hufnagel Viktor** iz Ljubljane, pomoči pa je bil potreben tudi njegov soplezalec **Bergant Dušan** prav tako iz Ljubljane.

Niti mesec dni pozneje se je v vzhodni steni Jalovca v smeri ing. Horna pripetila največja nesreča, kolikor se jih je pripetilo v vsej zgodovini slovenskega gorniškega udejstvovanja. Tu so morali kloniti neurju trije odlični, veliko obetajoči idealni alpinisti. V sami Hornovi smeri sta od utrujenosti in mraza preminula **Tominec Slavko** in **Kovačič Igor**, pri sestopu z vrha Jalovca, ko je hitel po pomoč v dolino, pa je preminul prav tako od preutrujenosti in mraza **Vavpotič Franc**. O vzrokih te tragične nesreče je spregovoril tudi disciplinski odsek PZS, ki je nekaj odgovornih kaznoval z izključitvijo iz alpinističnih odsekov; pač pa je potrebno omeniti, da so bili glavni moralni krivci premilo kaznovani, drugi pa, ki so v nemoči in moralni izčrpanosti delili sko-

raj isto usodo s smrtno ponesrečenimi, pa so bili kaznovani preostro. **Tomince Slavko** je podlegel naporom verjetno 28. maja nekako ob 19. uri. **Kovačič Igor** pa verjetno ob pol. enih ponoči 29. maja. **Vavpotič Franc** je končal svoje življenje nad Ozebnikom pri sestopu z vrha Jalovca že zvečer 28. maja.

Z razvojem poletnega plezanja so se množile tudi planinske nesreče.

8. julija se je v severni steni Dolške Škrbine med Kočno in Grintovcem smrtno ponesrečil načelnik alpinističnega odseka Sušak-Reka tov. **Košuta Nedelko**. Tudi zanj je bilo usodno, ker ni bil seznanjen s smerjo in ni poznal osnovnih pravil ravnanja s plezalno vrvjo.

Strašno se je gora maščevala nad mladim **Beletom Darkom** iz Kranja, ki je v svoji mladostni zagnanosti sam naskočil Čopovo smer v severni steni Široke peči. Smrč je ocenjena s IV. težavnostno stopnjo in ni nikakor primerna za samohodca. Bele težavnostim ni bil kos in po nekaj dneh so ga reševalci dobili v sredi stene — mrtvega. Smrtna nesreča se je verjetno dogodila že 18. julija v dopoldanskih urah.

Tudi letos se je narava maščevala nad skrunitelji planinskega cvetja. Na Veliki planini je moral obžalovati pohlep po planikah **Ašič Joža**, ki si je pri padcu zlomil desno nogo, zadobil težke notranje poškodbe in pretres možganov. Nesreča se mu je pripetila 23. julija. Že 27. julija je z njim delil isto usodo **Knez Joža** iz Kranja, ki si je na zvezni poti med Kredarico in Planiko pri padcu poškodoval nogo in dobil močan udarec na prsni koš z notranjimi krvavitvami.

Tomazič Pepec iz Kranja si je pri neprevidni hoji na poti skozi Gorenjo Krmo preko Apnenice proti Staničevi koči močno poškodovala levo nogo pod kolonom.

8. avgusta si je močno poškodoval levo nogo v glečnju pri neprevidni hoji **Bujas Ivo** iz Zagreba na poti preko Hribaric.

Ze nekaj dni za njim si je 14. avgusta zlomila desno nogo pri sestopu z malega Triglava **Kerševan Ema** iz Trsta.

20. avgusta so na Veliki Planini zapeljale planike v nevernost **Černivec Marjana** iz Skarjuče; pri padcu si je močno poškodoval ude in dobil občutne praske po vsem telesu.

Na Triglavu je bila nesrečna tudi **Pogačnik Antonija** iz Ljubljane. Dne 24. avgusta je neprevidno sestopila in si poškodovala levo nogo.

Bazovičar Tone iz Škofje Loke se je ponesrečil v severni steni Špika v smeri Dobeljakev. S tovarišem sta skoraj že premagala težko smer. Pod izstopom je plezal Bazovičar kot prvi in se mu je izruval slabo zabiti klin. Sledil je padec, pri katerem je dobil Bazovičar na srečo le kompliciran prelom noge in poškodbe na roki. Reševalci so temeljito opravili naporno delo reševanja z vrh Špika v Krnico in dalje v Kranjsko goro. Plezalca sta vsekakor vstopila v pretežko smer že 24. avgusta in sta morala nočiti v steni; nesreča se je Bazovičarju pripetila 24. avgusta.

27. avgusta je doletela nesreča v Zmavčarjih slabo opremljeno **Mulej Mimi** iz Mengša, ki ji je spodrsnilo na gladki skali; pri padcu je dobila močne poškodbe na nogah.

Po 16. septembru so gorski reševalci zaman iskali sledi za ing. Markom Bercetom in tovarišem ter tovarišico v sektorju Turske gore, Rink in Okrešlja; imenovani so brez sledu izginiti.

23. septembra je v skrajno slabem vremenu, po zasneženi steni sestopal v Triglavski steni po Slovenski smeri planinski pisatelj **Janez Bučer** s plezalnim tovarišem. Ker nista poznala pravega sestopa, sta naletela na krhljiv odlom, ki je bil za Janeza usoden. Kameniti blok se je zrušil in podkopal pod seboj še Bučerja. Reševalci so izvedli pospešeno reševanje po Slovenski smeri do Aljaževega doma. Ker ni bilo prevoznih sredstev in so bili reševalci utrujeni, se je prenos v bolnišnico zakasnil. V bolnišnici je ponesrečeni Bučer podlegel poškodbam v prsnem košu in notranjim krvavitvam.

Plezalna sezona se je bližala že kraju, podjetni alpinisti so hoteli še uživati v stenah naših gora.

9. septembra sta plezala **Miro Pirš** in ing. Tone Ogorevc v severni steni Triglava Zimmer-Jahnovu smer. V smeri nista bila doma in sta zgrešila pravi izstop, kar je bilo zanju usodno. Le prisobnosti in plemenitemu čutu tovarišstva ing. Ogorevca je pripisati srečen zaključek tega podviga. Piršu kot prvemu na vrvi ni uspelo izplezati na vrh stene preko preves, padel je, usodni padec je obdržal in ublažil Ogorevc, ki je s tem rešil verjetno dvojje življenj.

Novembra se je na Vršiču pod Mojstrovko ponesrečil **Vodopivec Vlado** iz Beograda. Slabo opremljenemu mu je na poledelem snegu spodletelo, pri čemer si je zlomil roko, se rnil nad očesom in dobil pretres možganov.

30. novembra pa se je na Krnu smrtno ponesrečil **Gomišček Ervin** iz Kromberga. Bil je slabo opremljen in neizurjen v hoji po ledu. Zdrsnil je na grebenu in omahnil preko stene.

19. decembra je iz koč na Korošici po daljšem snežnem metežu odšel na izpregled oskrbnik **Derganc**. Z vrha Vežice ga je najverjetneje pobral plaz. Ker je bil sam s psom, ni bilo nobenega reševalca vse do 4. januarja 1951. Njegov pes je na plazu vztrajal 11 dni. **Derganc** je prva žrtev med oskrbniki naših postojank. Bil je skrben varuh Doma na Korošici.

V letu 1950 je torej 12 smrtnih žrtev. V primeri s številom članstva sicer malo, a vendar preveč. Spominjamo se jih na svojih potih po gorah in v njihovo počastitev storimo vse, da preprečimo nesreče v gorah.

Derganc Ernest, oskrbnik Doma na Korošici, s psom in kozo na vrhu Ojstrice maja 1950.

IZ POROČIL NA OBČNIH ZBORIH PLANINSKIH DRUŠTEV

V mesecu decembru 1950 so skoro vsa društva podajala obračun svojega dela. Ker Planinsko delo ne bo več izhajalo, prenašamo nekaj paberkov iz življenja planinske organizacije. Vseh poročil še nismo prejeli.

PD Cerkno ima 579 članov in je svojo gospodarsko delavnost razvijala na Koči na Poreznu. Letos jo nameravajo povečati, saj jo je obiskalo preko 3000 planincev. Markirali so štirinajst poti, pri čemer je sodelovalo osem članov. **PD Celje** je prvič po osvoboditvi odprlo Dom na Okrešlju, po požaru Koče na Golteh (6. julija) odprlo provizorij istotam in spravilo pod streho novo kočo na Golteh. 1. novembra je odprlo Kočo na Loki. Manj so bili delavni markacijski, propagandni in alpinistični odsek. Letos bo gradilo planinski hotel v Logarski dolini in postojanko na Golteh. **PD Gorje** je oskrbovalo zelo obiskano Planiko in Kočo na Doliču, ki ju je obiskalo blizu 12.000 planincev. Letos bodo zavarovali pot od Planike na vrh Triglava. **PD Gozd-Martuljek** je elektrificiralo Kočo na Gozdu in to večji del s prostovoljnim delom. Ima 227 članov. Zelo agilno je **PD Hrastnik**, ki je za 29. november na državni praznik slavilo delovno zmago, ko je končalo dela pri vodovodu na Koči na Kalu. Člani so sodelovali s prostovoljnim delom (4000 ur) in s prostovoljnimi prispevki (20.000 din). Društvo je v dveh letih pridobilo 708 članov, od katerih je 42% delavcev. AO je pri vodovodu žrtvoval 1758 ur, poleg tega pa pokazal tudi lepe alpinistične uspehe. Organiziral je dva zimska tečaja in en letni tečaj, pri čemer so bili izvedeni pomembni vzponi. Alpinisti so markirali pot s Kala na Kopitnik in izdelali kažipot zasavskih planin. **PD Idrija** ima 996 članov in skupine v Sp. Idriji, Ledinah in Črnem vrhu. Gradilo je postojanko na Javorniku, ki jo bo letos dovršilo. S prostovoljnim delom je sodelovalo pri tem 238 članov. Markacijski odsek je markiral zanimivo pot od Javornika do Nanosa in še štiri druge poti. Delaven je bil tudi propagandni odsek. Društvo ima pionirsko skupino, za katero je organiziralo sankške tekme, taborjenje in pohod. Letos bo poleg Javorniške koče popravljalo Hleviško kočo in Kočo na Livku.

V PD Kamniku je bil najdelavnejši gospodarski odsek, ki se je ukvarjal z manjšimi adaptacijami na Kokerskem sedlu, uredil zimsko sobo na Jermahovih vratih in popravil Kočo na Starem Gradu. Lastnih sredstev so investirali 397.000 din. Alpinistični odsek ima 28 članov, ki so opravili 120 letnih in 70 zimskih vzponov večji del v Grintovcih. **PD Kranjska gora** je prepustilo Kočo na Gozdu sosedom in se posvečalo Mihovemu domu in Kočni v Krnici. V tej koči je bilo 15 alpinističnih in smučarskih tečajev. AO se je boril z začetnimi težavami. Letos nameravajo izvršiti manjša dela pri obeh kočah in izboljšati delo propagandnega odseka. **PD Laško** je z uspehom gradilo lepo postojanko na Šmohorju. Ima 262 članov in z uspehom razvija planinstvo med delavskim in kmečkim prebivalstvom. Letos bo dogradilo in opremilo Dom na Šmohorju. **PD Ljubljana** je kljub novim društvom, ki so se v Ljubljani ustanovila, še vedno najmočnejše po številu članstva, po organizacijski, propagandni in gospodarski delavnosti. Društvo šteje 13.366 članov in oskrbuje 5 močnih postojank: Dom v Kamniški Bistrici, Planinski dom Savica, Dom na Komni, Kredarico in Kočo pri Sedmerih jezerih. Društvo je z izkupičkom teh postojank (1.659.000 din) in z dvamilijonskim kreditom razvilo veliko gospodarsko delavnost. Preuredilo je Dom v Kamniški Bistrici, popravilo cisterno na Kredarici in postavilo napravo za pridobivanje elektrike na veter. Pri Triglavskih jezerih je zgradilo najvišjo hidrocentralo in napeljalo daljnovod na Komno, ki je sam stal 2.187.176 din. Daljnovod je bil potreben iz gospodarskih razlogov (bencin, voda, vzpenjača za osebni promet). Dom na Komni je dobil novo cisterno za 130.000 litrov vode, gospodarsko poslopje in telefonsko zvezo z dolino. Društvo je dalje zasnilo obnovilo nekdanjo italijansko kasarno pod vrhom Triglava, kjer je prostora za 300 oseb. Delaven je bil tudi markacijski in propagandni odsek, velike uspehe pa je dosegel tudi alpinistični odsek, ki je zabeležil 240 plezalnih vzponov. **PD Železnikar** v

Ljubljani ima 732 članov, njihov AO 5 članov in 25 kandidatov, ki so skupaj opravili 101 vzpon. Društvo se trudi, da bi razširilo planinstvo med našimi železničarji. **PD Mežica** je lani praznovalo 25 letnico obstoja. Ob tej priložnosti je organiziralo planinsko razstavo. Društvo namerava graditi Kočo na Raduhi, ker zaradi obmejnih razmer ne more usmeriti svojega dela na Peco. Vsi člani so se zavezali, da bodo opravili pri gradnji po 60 ur prostovoljnega dela in v primeru potrebe razpisali notranje društveno posojilo pri članih. Društvo je markiralo pota v območju Raduhe in Pece. Preko zapadne stene Raduhe se nadelava plezalna pot (150 klinov, 100 m železne vrvi). **PD Nova Gorica** uspešno razvija gradbeno, propagandno in alpinistično delo. Goričani so urejali Kočo na Trstlju, obnavljali zavetišče na Krnu. Gradili bodo Kočo pri Krnskem jezeru, kjer so letos izvrševali pripravljalna dela. Na Trstlju bodo odkrili spomenik pok. Bučurju Ivanu in Gomiščeku Ervinu na Krnu. Ivan Bučur je ustanovil in vodil AO Nova Gorica in z 18 mladinci dosegel lepe vzgojne in tehnične uspehe. **PD Poljčane**, ki ima 318 članov, največ namščencev, je lani pokazalo veliko podjetnost in iznajdljivost pri gradnji Planinskega doma na Boču. Priredilo je tombolo v prid gradnje, krajevni SKUD pa je v isti namen priredil koncert. Z notranjim posojilom (70.000 din) in z dohodkom planinske veslice so krili prve izdatke za Dom na Boču, katerega je štajerski predel zelo pogrešal. Društvo bo zidalo tudi gospodarsko poslopje in plavalni bazen pri Sv. Miklavžu na Boču. Delaven je bil tudi markacijski odsek, manj pa propagandni. **PD Prevalje** je skrbelo za zelo obiskovano Kočo na Uršji gori (7000 obiskovalcev). Za Kočo je društvo nabavilo precej nove opreme in izvršilo večja adaptacijska dela. Člani so pri tem opravili 6205 prostovoljnih delovnih ur. Markacijski odsek bo letos postavil zimske markacije. AO šteje 28 alpinistov, ki so priredili smučarski tečaj na Gori, dalje sanitetni tečaj, štirje alpinisti pa so se udeležili zimskega tečaja na Korošici. 11 Prevalčanov se je udeležilo letnega alpinističnega tečaja na Korošici. **PD Radovljica** je oskrbovalo Roblekov dom na Begunščici, na katerem je uredilo shrambo za agregat. Dalje je pristopilo k obnovi Valvazorjevega doma pod Stolom, vendar se je v glavnem posvečalo gradnji Radovljiškega doma na Križkih Podih, ki ga misli dovršiti leta 1951. To bo ena naših najlepših visokogorskih postojank. **PD Ruše** je dobilo v upravo Kočo nad Šumikom, ki so jo dve leti uporabljale delovne brigade. Koča je zdaj preurejena. Ministrstvo za gozdarstvo bo dalo društvu tudi temelje lovske koče na Klopnem vrhu in elektrocentralo pri Fišerjevi žagi. Društvo pa skrbi tudi za Tinetov dom, pri katerem bodo letos popravili gospodarsko poslopje. **PD za Selško dolino** se je odločilo, da v letu 1951 začne z zidanjem postojanke na Ratitovcu. **PD Murska Sobota** šteje 182 članov in razvija propagando za planinstvo v okolišju, ki ima zato malo pogojev, a je vendar doseglo lepe uspehe. Izlete prirejajo predvsem na Ivanščico, Trakoščan, Donačko goro, pa tudi v Alpe. **PD Slovenj Gradec** ima svoj delokrog v Mislinjski dolini in delu Dravske doline. Šteje 955 članov. Lani so popravljali kočo pod Kremžarjevim vrhom, letos bodo postavili gospodarsko poslopje ter gradili Kočo na Kopi, ki jo mislijo po možnosti spraviti vsaj pod streho. Delaven je bil tudi gospodarski in markacijski odsek. Na občnem zboru so ustanovili tudi alpinistični odsek. **PD Škofja Loka** je pokazalo veliko prizadevnost v markacijskem odseku. Gospodarski odsek je pripravil gradnjo Koče na Lubniku, nadelal vozno pot od Kopačša do pod vrha Lubnika večji del s prostovoljnim delom. MLO je prispeval 20.000 din, enak znesek tudi Potrošniška zadruga. Alpinistični odsek ima 6 pripravnikov in 1 člana in beleži 17 vzponov, vendar je bil doslej v svojem delovanju odvisen od sosednjih odsekov. V Dravski dolini deluje tudi PD Vuzenica, a o delu nimamo podrobnejših poročil. **PD Zabukovca** je rudarsko društvo. Ukvarja se z gradnjo koče pod Gozdnikom, vendar do pravega dela še ni prišlo. Ima 217 članov. **PD Žiri** oskrbuje zavetišče pri Treh Kraljih, ki je odprto vse leto. Zavetišče je obiskalo 1432 planincev. V okolju so na novo markirali več potov, bore se predvsem s prometnimi težavami. Mislijo

na gradnjo lastne postojanke v svojem okolišu. Odgovorno nalogo vrši **PD Javornik**, ki vestno oskrbuje Staničevo kočo.

* * *

Mednarodni stiki, ki jih goji PZS, se poglobljajo. V l. 1951 so predvidene nove odprave v Francijo, Nemčijo in Avstrijo. V Innsbrucku se bo vršil lavinski tečaj, ki se ga bo od naše strani udeležil Perko Marjan s psom in en član kinološkega društva. Na spomladanski tečaj GRS na Korošici pa bodo prišli tudi zastopniki avstrijske gorske reševalne službe. PZS je s svojim inozemskim oddelkom vzpostavila zveze tudi z Grčijo, Turčijo in severno Afriko. Povabljen je v Ljubljano Marcel Ichac, član francoske ekspedicije na Anapurna, ki je zbral 4000 posnetkov različne vsebine.

Vodstvo propagandne komisije pri PZS je zaradi težje obolelosti ing. Deržaja Bojana prevzel dr. Spicar Bojan.

* * *

UIAA (Union internationale des associations d'alpinisme) je zasedala dne 23. septembra 1950 v Milanu. Soglasno je bil za predsednika za dobo treh let izvoljen dosedanjí predsednik UIAA Egnond d'Arcis iz Zeneve. Na popolnanski seji so sprejeli povabilo PZS, da se v l. 1951 skupščina vrši na Bledu. Italijanski zastopnik je s ponosom poročal, koliko koč so po vojni obnovili in vzpostavili Italijani. V primeri z našimi številkami so njihove razmeroma majhne. Neko poročilo je govorilo tudi o odnosu mlade plezalske generacije do starejše. Udeležence so po programu odpeljali v plezalno šolo Ricarda Cassina, kjer jim je ta famozni italijanski plezalec s svojo ekipo v štirih navozih pokazal akrobatsko alpinistiko v previsnih stenah Corno del Nibbio.

* * *

Dr. Anton Melik: Planine v Julijskih Alpah. Izdala Slovenska akademija znanosti in umetnosti (Institut za geografijo, Ljubljana, 1950.).

S tem delom smo dobili drugo obsežnejšo, na temelju sistematične znanstvene obdelave izvršeno monografijo gorske skupine pripadajoče slovenskemu ozemlju. Ni slučaj, da je dvoje del te vrste nastalo v razmaku nekaj desetletij, t. j. v razdobjih, ki sta dajala pobudo za specifično obravnavanje istovrstnega objekta. Prvo teh del, prof. F. Seidla, Kamniške ali Savinjske Alpe, je izšlo v času, ko so v znanstvenem svetu na široko razpravljali o vprašanju nastanka in izoblikovanja gorovij. Knjiga je torej vzniknila iz prizadevanja, predstaviti na domačem primeru slovenskemu človeku vso tehtnost dognanj nauka o gorotvorbi. Profesor Melik je v najnovejšem času izbral za predmet proučevanja Julijske Alpe. Vzpodbujan po enakih intelektualno-etičnih nagibih pa svoj skem aktualizmu naše dobe se je vglobil v življenje, razvijajoče se v

območju te gorske skupine, ali bolje, v območju tistega višinskega pasa, ki je na meji med nižavjem ter visokogorsko pustinja. To življenje je nepoznavalcu gora nekoliko odmaknjeno; a četudi vezano na odročno gorsko pokrajino je zaradi svojega specifičiranega bistva važna komponenta splošne ekonomike družbene dejavnosti našega naroda. Ako je torej Seidlovo delo budilo predvsem pozitivistično miselnost in željo po razumevanju pojavov v prirodi, nosi Melikova knjiga že bolj počat družbenega aktualizma ter je kot taka v enaki meri dragocena ljubiteljem planin kot gospodarstvenikom.

V zvezi s primerjavo obeh citiranih del ne bo odveč, ako opozorimo, da smemo z nekega bolj oddaljenega in teoretskega gledišča šteti oboje za celoto. Analize, ki sta jih izvedla oba avtorja v sosednjih s fizičnogeografskega in antropogeografskega vidika dokaj sorodnih gorskih skupinah, bomo marsikomu, ki rad z odprtimi očmi pohaja tja gor, dali pobudo za tolnačenje pojavov »po analogijah«.

Umljivo je, da terja zasnova te knjige, kakršna je prof. Melikova mnogo pesterje razvejanost kot velja to za neko fizičnogeografsko monografijo pokrajine. Pri tolmačenju gospodarskega značaja, ki ga nosi pokrajina, se je nujno potreba ozreti po mnogovrstnih činiteljih, ki so v medsebojni prepletenosti ter stalnem učinkovanju dovedli do stanja, ki je postalo predmet razmotrivanja. Temu ustrezno je avtor moral orisati ter tolmačiti raznovrstne faktorje prirode Julijskih Alp, poseči je moral v historiat tega prostora in končno je moral zajeti vsa tista svojstva kmetijske ekonomike, ki še v novi dobi vzpodbujajo k planšarstvu. V knjigi bo zategadelj dobil mnogo mikavne snovi tudi tisti, kateremu se bo dozdevala, sodeč po naslovu, ozko specialna.

Celotno vsebino knjige smemo deliti na splošni in posebni del. Posebni del je avtor pod naslovom: Sistematični pregled planin v Julijskih Alpah vključil v zadnje, hkrati najobsežnejše poglavje knjige.

Sistematični pregled je bolj orientacijskega značaja in ga bo planinec turist tudi s te plati z veseljem prebral. Ponudbe za razglabljanje ter pomoč pri bogatitvi znanja o gorskem svetu, ki je pravemu planincu — turistu nujno potrebno pa daje splošni del. V le tem naletimo na polno zanimivosti ter z njimi zvezane problematike. Naj opozorimo samo na nekatere med njimi.

Kameninski sestav in geomorfološki značaj terena usvarjata skupaj s klimatskimi prilikami ter ustrezno vegetacijsko odejo za planšarsko gospodarstvo. V tej zvezi se podčrtavajo naslednji momenti: Višinski pas gozdne vegetacije dovoljuje trajni obstoj dovolj izdatne, za potrebe alpske paše primerne trave. Nad gozdno mejo se redka trava meša s kamenito goličavo, kar ustvarja pogoje samo za pašo

drobnice. Morfologija terena je odločevala pri namestitvi planšarskih naselij, tako da stopa pojav žive vode kot eden najvažnejših pogojev naselitve na drugo mesto. Posebnega pomena so svojstva gorske klime, izražajoče se v pojavih poletnega snega, temperaturnih obratov v kotanjah, naglo menjajoče se intenzitete ter trajanja insolacije, kakor tudi na klimatske prilike vezani pojavi zemljiškega odplakovanja, zasipavanja alpskih trat s kameninskimi drobci itd.

Sistem paše je utemeljen v klimatsko-vegetacijskih razmerah ter kapaciteti krmne baze. V zvezi s tem se povdarja trajanje paše po predelih, vertikalno-zonalna razporedba izrabe gorskih trat, vrsta in količina živine, a tudi ne malo važen problem oskrbe s suho krmo za zimsko dobo. Vse to se navezuje na svojske historične in obstoječe družbene činitelje (posestne razmere, zaposlevanje planšarskega osebja, itd.), kar skupaj z nekaterimi posebnimi činitelji, med katere spada tudi oddaljenost planin od matičnih naselij, določuje funkcionalno strukturo planinskega gospodarjenja.

Gorjanska kmetijska ekonomika je nujno dovedla do izoblikovanja vrste pojavov, ki usvarjajo tipičnost kulturnega obeležja pokrajine. Sem spadajo, na primer, imena planin, vrste ter oblike naselij, gospodarskih zgradb in drugo.

V zvezi s to analizo so zanimivi nekateri avtorjevi pogledi, dotikajoči se bolj ekonomskih vprašanj o smotnosti in rentabilnosti planinskega kmetijskega gospodarjenja v novi dobi. Knjiga je opremljena z mnogimi fotoreprodukcijami ter ima v dodatku šest skrbno izdelanih geografskih kart, od katerih bodo nekatere planincem turistom služile še praktično pri razvedu v skupini Julijskih Alp.

C. M.

Anapurna je predmet 350. številki C. A. F. Slavnosna številka velja za oktober, november in december letnika 1950. Prinaša na uvodnem mestu nagovor predsednika republike Vincenta Auriola, ki ga je imel 25. oktobra pri sprejemu članov ekspedicije.

»Srečen sem, ko vas sprejemam, ponosen, ker delam to v imenu Francije. Veselje in ponos pa sta pomešana z grenkobo. Vidim vaju ranjena... Dovolite, da vam izrazim hvaležnost v imenu naroda. Trideset angleških, ameriških, italijanskih in švicarskih ekspediciij je napadalo najvišje vrhove Himalaje. 3. junija ste zasadili svoje cepine na vrhu Anapurne... Pokazali ste svetu veličasten zgled francoske solidarnosti... Prepričan sem, da bo ta pogum rešil našo deželo in vzpostavil njeno nekdanjo moč... Vemo, kaj je Francija doprinesla med okupacijo... Vi pa ste dokaz, česa so Francozi zmožni v miru...«

Besede predsednika republike Francije ne potrebujejo komentarja. Sportni in raziskovalni uspeh ekspedicije jasno in odločno povezujejo s političnim in vzgojnim pomenom.

Ostali del številke (25 strani) zavzema bogato ilustriran članek »Anapurna«, ki ga je napisal vodja ekspedicije Maurice Herzog.

Članek je posebno zanimiv v svojem drugem delu, kjer Herzog popisuje boj z boginjo žetve — Anapurno od višine 7550 m (taborišče V.) do vrha in sestopanje. Sama sta z Lachenašom prebila pošastno noč in nenavezana dosegla vrh, najvišji vrh, na katerega je doslej stopila človeška noga. Sestop je bil po nastopu slabega vremena tekma s smrtjo in slavošpev tovarištva. Dve noči v taborišču V. v višini 7550 m, bivač v višini 6900 m, boj s plazovi, z meglo, z mečavo, z viharjem in silnim mrazom, vse to popisuje Herzog v skopem opisu. S pridom pa bodo brali naši gorniki tudi o tritedenskih pripravah, razgledovanju in raziskovanju, strategiji in taktiki tega velikega dejanja. Saj upamo, da bo nekoč

tudi našim alpinistom dana prilžnost, da se poizkusijo v izvenevropskih gorovjih.

Klubski sestanek avstrijskega Alpenkluba v Gesäuse se je za leto 1950 vršil in odigral ves v hotelu — zaradi slabega vremena. Dr. Karl Prusik je svoj klub primerjal vinski kleti, v kateri se družno hranijo stara, plemenita vina in mlado, ognjevitno vino, ki še vre. Najstarejši udeleženec Alfred Radio — Radijs se bliža 75. letu. Obravnavali so predvsem slabo opremo koč in zavetišč, vprašanje zidanja bivačkov v Vzhodnih Alpah in izmenjavo alpinistov, ki jih je uvedla sekclija iz Gradca. Erich Waschak je poročal o svoji 20 urni turi v sev. steni Eigenja, ki se je posrečila, kakor je skromno dejal, zaradi ugodnega vremena. Dr. Erwin Mehl in dr. Karl Prusik sta dala pobudo za spomenik in svarilo na pokopališču v Johnsbachu. Podčrtani so bili uspehi graške skupine »vrhunskih alpinistov« in mladih alpinistov iz St. Pöltna, ki so se leta 1950 štirikrat povzpeli in dvakrat sestopili po razu Badile. Poslali so tudi pozdrave Harrerju, zmagovalcu severne stene Eigerja iz leta 1938. »Harrer je bil v zadnji ekspediciji na Nanga-Parbat, ko se je začela druga svetovna vojna. Angleži so ga v Indiji internirali, iz internacije pa sta s Petrom Aufschnaiterjem ušla v Tibet, kjer živita »na važnih položajih«.

Francoska gorniška literatura. Med tem ko se v nemškem založništvu še vedno poznajo posledice vojne, v Franciji vre živahna delavnost. Avstrijskemu ocenjevalcu Stöckerju se zdi vpogled v to literaturo upravičen že zaradi tega, ker je uspešna rast odvisna tudi od poznavanja tujega ustvarjanja in tujih nazorov. »Sicer utegneš zaostati in ne boš imel vpliva na razvoj.«

V založbi Arthaud je leta 1938 izšlo temeljno delo »Les Alpes Occidentales« (Zahodne Alpe), ki ga je napisal R. Blanchard v petih delih. To delo skupno z »Geografijo Švice«, ki ga je napisal J. Früh, nudi zaokroženo podobo Zahodnih Alp, čeprav v dveh

različnih jezikih. Pomembno je tudi delo »Alpes de France, Savoie, Dauphiné, Provence« v založbi Editions Alpina v Parizu, ki ga je napisal M. Paillon leta 1940. Med novejšimi knjigami se pohvalno omenja delo Henry de Ségogne »Le Massif du Mont-Blanc«.

Pa skidor (izg. po šidur — na smučeh), švedsko glasilo smučarjev in prijateljev narave, za leto 1949 in 1950 ima zanimivo in tehtno vsebino. Smučarje bo mikal razprava o slalomu in smuku ter razprava dr. Tjernelda o metodi francoskega smučarja E. Allaisa. Avstrijecem je posebno všeč njegova ugotovitev, da Allais ni noben iznajditelj, marveč da je njegovo metodo učil že dr. phil. in med. Friedrich Horschek, Dunajčan, ki je leta 1942 padel pred Stalingradom. Iz istega zvezka izvemo, da je že leta 1904 znani Zdarsky prvi dvakrat prevozil slalom progo s 1000 m višinsko razliko in s 40° naklonine v zgornjem delu.

Olle Sjöberg pa išče vzroke gibanja v prosti naravi, torej tudi planinstvu, v literaturi, ko pritrjuje Harryju Martinsonu: »Planinstvo, smučanje in podobni športi s svojimi organizacijami, tvorbami modernega časa, imajo čisto literaren izvor. Pesnik in pisatelj sta oblikovala modernega prijatelja narave.« Presenetljiv idealizem, ali nekaj resnice je le!

Zanimivo je tudi obvestilo o norveško-švedsko-angleški ekspediciji, ki se bo mudila na južnem tečaju od 1949 do 1952.

Till falls (V skalnate gore) je glasilo švedskih planincev; na razkošnem papirju izhaja enkrat letno (104 strani; leta 1948 94 strani). Švedi imajo gore samo na Laponskem, kjer je najvišji vrh Švedske Kebnekaise (2123 m), severno od polarnega kroga, v bližini najsevernejšega švedskega mesta Kiruna, ki se je v zadnji vojni večkrat imenovalo. V severni klimi najdemo tu ledenike do morske gladine, zato je gorska pokrajina tu podobna alpski iznad 3000 m. Švedski planinci se vneto posvečajo folklori, saj so Laponci poslednje »prirodno« ljudstvo v Evropi. Izven Švedske hodijo v norveške gore, na Mont Blanc in v Dolomite, posa-

mezniki tudi v Severno in Južno Ameriko.

Zanimivo je poročilo tajnika švedskega geografskega društva o ginevanju ledenikov na Alaski. Ledenik Muir se je od leta 1892 umaknil za 25 km in se stanjšal za 800 m. Kjer je slika iz l. 1892 kazala ledenik še daleč ven na morje, se danes razprostira fjord, obdan s 1000 m visokimi ledenimi stenami. Po poročilu drugega geografa gladina svetovnih morij letno narase za 1 mm.

38 letni dr. Tjerneld, glavni planinski pisatelj in poznavalec planinske literature, se je smrtno ponesrečil v severni steni Austabottinda na Norveškem.

Glasilo posveča nekaj strani tudi tehniki in opreml. Švedi tudi za svoj gorski svet priporočajo Vibram podplate (tine so dobili od Italijana Vitale Bramani).

ÖAZ (Österreichische Alpenzeitung) september in oktober 1950 prinaša Stöckerjev pregled »Novih smeri v Zahodnih Alpah v letu 1949«, ki je izšel v treh številkah švicarske revije »Les Alpes« od marca do maja 1950. Bera kljub lepemu poletju ni velika. Priložnosti za velike, pomembne nove smeri tudi v Zahodnih Alpah ni več. Skrajno težki problemi so že še, toda »pomembnih« ni več (zmaga nad 300 m visoko južno steno Zustolla-Churfirsten v 32 urah je bila težka, a pomembna ne).

Kljub temu Stöcker ne gleda pesimistično na nadaljnji razvoj alpinizma v Alpah. Alpe bodo ostale enako privlačne, kajti alpinizem ni samo iskanje najtežjega v skali in ledu.

Ista številka prinaša pregled novih smeri v avstrijskih gorskih skupinah. Hubert Peterka priobča vrsto prvenstvenih vzponov v Gosauer Steinu od leta 1925 do 1946 (Salzkammergut-alpen, Dachsteingebirge). Tri vzpone je naredil v Angorsteinu (višina 2101, 2070 in 2060 m), enega v Geiskerkoglu (2245 m), dva v Mannkoglu (2268, 2150 m). Vsi so ocenjeni s IV. ali V., čas plezanja 2 uri.

Iz gorske skupine Hochschwab priobča podobne vzpone iz leta 1950 vodilni graški alpinist Bertl Hausegger. Višina smeri znaša od 120 do 180 m,

višina pogorja od 1707 do 1880, težavnostna stopnja od III. do VI. (Mitteralpenturm, Grosser Heuschöber).

Der Bergsteiger, Zeitschrift für Bergsteiger und Schiläufer, oktober 1950, prinaša spomine dr. Antona Schmidta na Wettersteingeberge. Mikavni so za vsakogar, ki se posveča psihologiji »vrhunskih« alpinistov, ljubiteljev »zgornje šeste«. W. Schacht poroča o alpskem vrtu na Schachnu, ki je leta 1950 praznoval 50 letnico. Prvi tak vrt je ustanovil leta 1875 prof. Kerner blizu Matreia na Tirolskem. Leta 1900 pa je direktor botaničnega vrta v Münchenu ustanovil vrt na Schachnu v Wettersteinu, ki je eden najbolj zanimivih v Evropi. Sodelovala je Nemško-avstrijska alpska zveza (DOAV) in Društvo za varstvo planinskih rastlin. Vrt leži v višini 1880 m, štiri do pet ur od Garmischa. Za planince je vrt odprt v poletnih mesecih. Obdan je z visoko žično ograjo. V njem najdeš vso alpsko floro pa tudi floro drugih gorstev. Pri vsaki rastlini je napis v latinščini in nemščini. V prvem oddelku so rastline razvrščene po družinah, v drugem po domovini (Kavkaz, Balkan, Himalaja itd.). Vsega skupaj goje tu čez 2000 vrst. Posebno izčrpno je zastopana tu flora iz Tibeta, Nanga Parbata in Sikkima, dalje najdeš tu razne vrste ocnice iz vseh delov sveta, tudi iz Sibirije, Kitajske in Japonske. Za najlepšo rožo štejejo v vrtu tibetanski cncijan (Gentiana Farreri). Meteorolog Hans Bauer poroča o 50 letnici vremenske opazovalnice na Zugspitze, najvišjem vrhu v Nemčiji, Hans Hintermeier pa o jugozapadni steni Oberreintaldoma, tipičnem problemskem plezanju. Hintermeier je eden najvidnejših nemških plezalcev. Oberreintaldom se je prej imenoval Teufels-turm, Hudičev stolp. Zakaj je bilo preimenovanje potrebno, je težko reči.

Dr. Karl Prusik priobča sestavek »Die Körbe vom Matterhorn«. Gre za Prusikove poskuse v južni steni Matterhorna. Članek se bo nadaljeval.

Mount Everest še višji? Potres v centralni Aziji v avgustu in septembru

1950, ena največjih katastrof od pamti, je spremenil vso strukturo tal v Assamu. Indijski geologi trdijo, da je Mount Everest zrasel od 8882 na 8947 m. Drugi ugotavljajo, da se je Mount Everest dvignil najmanj za 200 m. Ogromne sile v notranjosti zemlje so dvignile ves gorski masiv Himalaje. Niso še znani točni znanstveni podatki, vendar je skoraj gotovo, da je Mount Everest presegel višino 9000 metrov.

Za geologe to ni posebno presenečenje, saj je znanosti že dalj časa znano, da Himalaja neprestano raste, čepprav samo za nekaj centimetrov na leto. Geološke spremembe v tem delu sveta namreč še vedno obstajajo. Zadnja potresna katastrofa je le potrdila to znanstveno ugotovitev.

S tem pa se je znanosti odkrila tudi neka druga uganka. Doslej niso mogli razumeti, kako je mogoče, da ogromno pogorje Himalaje nima nobenega razvodja. Severno Himalaje izvirajoče reke, med njimi Indus in Bramaputra, tečejo proti jugu, kar dokazuje, da so bile tibetske gore nekoč višje od Himalaje in da so takrat tvorile razvodje. (LP št. 307)

DOLOMITI 1950

Marmolada. — Peti vzpon jugovzhodne stene sta izvedla dva plezalca iz Cortine: Luigi Ghedina in Lino Lacedelli v 15 urah. S tem vzponom je famozna stena postala plezarija enega dne.

Civetta. — Sollederjevo smer v severozahodni steni so v juliju ponovili Francozi in Belgijci, med drugimi tudi vodnik Gaston Rebuffat s svojim klientom v dveh dneh.

Torre Venezia. — 26. septembra je vodnik Gino Solda plezal smer Tissi v južni steni s klientoma.

Torre Trieste. — Vzpon po zahodni steni je izvedel 28. septembra vodnik Gino Solda.

Cima Ovest di Lavarcedo. — Smer Cassin ima sedaj že 11 ponovitev. Povprečen čas za smer trenutno 8—9 ur.

DRŽAVNI ZAVAROVALNI ZAVOD

Z a v a r u j e

IMETJE

poslopja in premočnine proti škodi zaradi požara, eksplozije, potresa, viharja, povodnji, useda zemlje, vlomske tatvine, steklo proti razbitju, posevke in pridelke proti škodi zaradi toče, poplave in viharja, živino za primer pogina in prisilnega zakola, blago med prevozom in prometna sredstva, zakonito dolžnost jamstva.

OSEBE

za primer doživetja smrti
proti posledicam telesnih nezgod

Državni zavarovalni zavod štiti ljudsko imetje in s tem sodeluje pri socialistični preobrazbi našega gospodarstva. — Dviga življenjsko in kulturno raven delovnega človeka. — Pomaga pri izpolnjevanju nalog našega petletnega plana.

DRŽAVNO GOSPODARSKO PODJETJE

"Slovenijašport"

LJUBLJANA
TYRŠEVA CESTA 8

S SVOJIMI PODRUŽNICAMI:

MARIBOR, Gosposka 19
CELJE, Stanetova 9
JESENICE, Cankarjev trg 3
NOVO MESTO, Gl. trg 34
SOLKAN,
Ulica IX. Korpusa 158

vam nudi

fizkulturene potrebščine
za vse panoge športa